

Vargha Mihály

A SZÉKELY NEMZETI MÚZEUM IGAZGATÓI JELENTÉSE (2017. NOVEMBER – 2019. OKTÓBER)

Tisztelettel köszöntöm mindazon olvasóinkat, akik érdeklődve veszik kézbe évkönyvünk, az *Acta Siculica* 2018–2019. évi összevont kötetét. Jelentésünk ennek megfelelően ezúttal is két év eredményeit kívánja ki-
vonatolva bemutatni.

1. Általános kérdések

Örömmel nyugtázzuk, hogy a 2017. november – 2019. október időszakban is eleget tudtunk tenni alapvető célkitűzéseinknek. A sepsiszentgyörgyi székhely és a külső egységek gyűjteményei a tárgyalt időszakban tízezres nagyságrendű tárgyi gyarapodást értek el, emellett jelentős dokumentumanyag (fényképek, iratok) és számos könyvtári kiadvány bővítette állományunkat.

Előrebocsátjuk a számunkra legfontosabb visszajelzést, a Magyar Örökség és Európa Egyesület által felkért bírálóbizottság minket érintő döntését korunk, valamint a második világháborút megelőző időszak magyar teljesítményeinek folyamatos és rendszeres megnevezésében. Nagy öröm és megtiszteltetés számunkra, hogy a Székely Nemzeti Múzeum (SZNM) a Magyar Örökség Díjban részesült. A budapesti Magyar Tudományos Akadémia (MTA) dísztermében tartott 2019. március 23-i ünnepségen az intézményünket méltató laudációt dr. Varga Benedek, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója mondta.

Másrészt, rangos kitüntetésként, külső egységünknek, a MAGMA Kortárs Művészeti Kiállítótérnek odaítélték a romániai Nemzeti Kulturális Alap (AFCN) Kitartás a Kultúrában elnevezésű díját, amelyet a román kultúra napján, 2019. január 15-én nyújtottak át Bukarestben a központot működtető képzőművészeknek, Kispál Ágnes Evelinnek és Kispál Attilának.

A közeljövőben uniós pályázatból származó forrásokból kezdik meg az SZNM székhelyének teljes infrastrukturális felújítását. A több mint százesztendő műemlék épületcsoport megérett a teljes felújításra. A négy-
millió euró értékű, a tervek szerint három éven belül befejezendő munkálatok idejére kiürítjük az intézményt, ezért a tárolási feltételek megteremtése mellett a műtárgyak elköltöztetése, szakszerű, biztonságos tárolása, elraktározása jelentette az időszak legnagyobb kihívását, az intézmény működésének biztosítása mellett.

A továbbiakban csupán a hangsúlyosabb változásokat és megvalósításokat említjük meg abból a szerteágazó tevékenységcsoportból, amelyet munkatársaink végeznek.

1.1. Az intézmény a közgyűjteményi szférában

Az SZNM regionális intézmény, fenntartója Kovászna Megye Tanácsa. Könyvtári, természetrajzi, régészeti–történelmi és néprajzi osztállyal működik, valamint sepsiszentgyörgyi képzőművészeti (Gyárfás Jenő Képtár, MAGMA Kiállítótér), baróti (Erdővidék Múzeuma), csernátóni (Haszmann Pál Múzeum), kézdívásárhelyi (Incze László Céhtörténeti Múzeum) és zabolai (Csángó Néprajzi Múzeum) külső egységekkel. Bevételeink látogatói belépti díjból, terembérlésből, régészeti felügyeleti díjakból tevődnek össze. Kiemelt támogatóink voltak továbbá ebben az időszakban Magyarország Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériuma, Magyarország Külügyminisztériuma, a Bethlen Gábor Alap, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség és a Communitas Alapítvány.

A MAGMA Kiállítótér épületfenntartási költségeit a megyei önkormányzat közvetlenül fizeti. Programjaik költségvetését részben pályázatokból igyekeznek pótolni (évente rendszeresen támogatóik a magyarországi Nemzeti Kulturális Alap, Bethlen Gábor Alap, valamint a romániai Nemzeti Kulturális Alap, Kovászna Megye Tanácsa, Sepsiszentgyörgy Város Önkormányzata), melyek által 2018-ban 103 400 RON támogatásban részesültek, 2019-ben pedig kivételes évként – egyik projektjük elnyerte az Európai Unió Kreatív Európa pályázatát –, összesen 335 700 RON támogatásban.

A baróti Erdővidék Múzeumának a helyi városi önkormányzat társfenntartója.

1.2. Támogató egyesületek

Az SZNM Alapítvány, illetve a külső egységeink mellett működő egyesületek – MAGMA Kortárs Közeg Egyesület (Sepsiszentgyörgy), Bod Péter Közművelődési Egyesület, Haszmann Pál Közművelődési Egyesület (Csernáton), Gaál Mózes Közművelődési Egyesület (Barót), Kézdivásárhelyi Múzeumbarátok Egyesülete (Kézdivásárhely), Pro Museum Egyesület (Zabola) – pályázati és más források bevonásával jelentős mértékben hozzájárulnak intézményünk fejlesztéséhez, kutatási és könyvkiadói programjaink, valamint múzeumi rendezvényeink költségeinek fedezéséhez.

1.3. Munkaerő- és szervezeti kérdések

– Adminisztratív személyzetünk munkáját Mihály Judit gazdasági igazgató vezetésével Szabó Anna könyvelő, Tamás Tünde intézményi titkár, Gothárd Tünde munkaügyi előadó, valamint Zavicsa József gondnok végzi. Számítógép-állományunk rendszergazdája és a múzeumi honlap technikus Bagoly Róbert.

A 2018-as év folyamán, Kocs Irén biológus nyugdíjba vonulása után a munkaközösség Tóth-Bartos András történezt választotta a múzeumban dolgozók érdekvédelmi szervezetének képviselőjévé.

– A tárgyalt időszakban a székhelyen dolgozó következő szakembereink munkaviszonya szűnt meg: Lokodi Alpár-Imre régész, Musát Arnold fotós-projektmenedzser. A sepsiszentgyörgyi múzeumi központban működő (belső) osztályok tevékenységét nagyban segíti a 2017-ben alkalmazott asztalosmester kolléga, Ferencz László.

A sepsiszentgyörgyi főépületben a tárlatvezetési tevékenységet Kelemen Kálmán végezte, Both Noémi Zsuzsanna és Sántha Imre-Géza segítségével. Ugyanitt a múzeumpedagógiai programokat Vinczeffly Orsolya előbb Bartha Zonga múzeumpedagógussal közösen, majd miután Bartha Zonga gyermeknevelési szabadságra ment, egyedül szervezte.

– A Könyvtár muzeológusa Boér Hunor. A kiadványszerkesztői és kiadói tevékenységekben önkéntes munkával a teljes időszakban Boér Laura (német szövegek) és Boér Máté (latin szövegek feldolgozása, kiadványok angol nyelvű anyaga, szerkesztői feladatok) segítette. A *Cantio Iucunda* kiállítás látványterve Boér Sebestyén önkéntes munkájával készült. Gyűjtemények, kiállítások szakszerű költöztetését/szállítását, mint valamennyi osztály, a Könyvtár is számos múzeumi munkatárs megbecsülhetetlen segítségének köszönheti.

– A Természetrizsi osztályon Kocs Irén muzeológus nyugdíjba vonult, de önkéntesként ma is ellát szakmai teendőket, emellett az SZNM Alapítvány ügyvezető alelnöki tisztségét is betölti. A gyűjteményekkel kapcsolatos munkát konzervátorként Nagy Annamária végzi.

– A Régészeti–történelmi osztályon Sztáncsuj Sándor József osztályvezető régész-muzeológus, Tóth-Bartos András történész-muzeológus, valamint Kelemen Kálmán gyűjteménykezelő dolgoztak. Sebestyén Viola szintén itt fejtette ki tevékenységét. 2018 augusztusában Hőgyes Mihály-Huba fiatal régészt alkalmaztuk az osztályra. A tárgyállománnyal kapcsolatos elsődleges helyreállítási feladatokat Szeles József restaurátor látta el.

– A Néprajzi osztályon két muzeológus, Szócsné Gazda Enikő osztályvezető és Kinda István dolgozott, valamint két restaurátor, Éltés Barna és – gyermeknevelési szabadságról való visszatérését követően – Lázár-Prezmer Kinga. Rajtuk kívül az osztály munkatársi köre fiatal történésszel gyarapodott: Both Noémi Zsuzsanna elsődleges feladatköre a múzeum fotótékájának a rendezése, feldolgozása. Gyűjteménykezelőnek Kovács Istvánt alkalmaztuk.

– A Gyárfás Jenő Képtár jelenleg raktáron álló gyűjteményeivel Sántha Imre-Géza művészettörténész dolgozik, aki a fotótéka rendszerezését és a szakmai tárlatvezetést is segíti.

– A sepsiszentgyörgyi MAGMA Kortárs Kiállítótér csapatát sikerült egyéni (meghatározatlan idejű) munkaszerződéssel alkalmazni a múzeumi állományba, így a szervezőmunkát Kispál Attila, Kispál Ágnes-Evelin és Kocsis István végezte.

– A baróti Erdővidék Múzeumban történész-muzeológus Demeter László, gyűjteménykezelő-muzeológus Hoffmann Edit.

– A csernátoni Haszmann Pál Múzeumban néprajzos-muzeológus Dimény-Haszmann Orsolya, restaurátor Haszmann Lajos, gyűjteménykezelő Haszmann Gabriella. Mellettük az idősebb nemzedék is részt vesz a munkálatokban: Haszmann Pál nyugalmazott múzeumvezető és Haszmann József, a népfőiskola vezetője jelentős szakmai háttérrel biztosítanak a múzeum munkatársainak.

– A kézdivásárhelyi Incze László Céhtörténeti Múzeumot vezető muzeológus Dimény Attila, néprajzos-múzeumpedagógus Dimény Erika, művészettörténész-muzeológus Dobolyi Annamária, gyűjteménykezelő Szóke Éva volt. Sikerült egy új kollégával is erősíteni a személyi állományt, Lévai Barna muzeológussal, aki nagyban segíti a tevékenységet, fogadja a látogatókat és tárlatot vezet.

– A zabolai Csángó Néprajzi Múzeumban 2017–2018-ban szerződéses alapon Gál Judit volt a gyűjteménykezelő, aki időközben gyermeknevelési szabadságra ment. Helyettesítését nem sikerült megfelelően megoldani, így a részleg 2019-ben alkalmazott nélkül maradt.

2. Gyűjteményi munka

Intézményi szintű műtárgy-digitalizációs programként a Göcseji Múzeum által kezdeményezett projekt keretében 127 műtárgyunkról került fel 3D-s forgatható fotó és rövid leírás a Hungaricana adatbázisba, így 8 könyvtári, 15 természetrajzi, 23 régészeti, 13 történelmi, 36 néprajzi és 32 képzőművészeti műkincsünk vált szélesebb közönség számára megismerhetővé.

A sepsiszentgyörgyi belső osztályok számára az ismertetett időszak a nagy volumenű műtárgyköltöztetés időszaka volt. Ahhoz, hogy a Kós Károly u. 10. alatti épületegyüttes rehabilitálása lehetővé váljon, az itt raktározott gyűjtemények számára Kovászna Megye Tanácsa több külső raktárát, valamint arra alkalmas épületét is átengedte a múzeumnak. Ezekben a helyiségekben igyekeztünk megteremteni a szükséges raktárklíma- és egyéb szakmai feltételeket.

– A Könyvtár a raktári rendszerként is muzeális értékű főraktár zárt gyűjteményeit és a feldolgozó/iroda kézikönyvanyagát leszámítva, a könyvtári állományt (a teljes állomány mintegy felét) becsomagolta, és a múzeum számos munkatársának segítségével költöztette ki. A nyilvántartásban a még működő Alice 5.50 mellé beüzemeltük a nagyobb integrálódást lehetővé tevő Qultót.

A budapesti Országos Széchényi Könyvtárnak (OSZK) köszönhetően, restaurált állapotban került vissza Sepsiszentgyörgyre egy kiemelt értékűnk, a múzeum második világháborús veszteségének gondolt 1559-es *antikvánk*, egykor egyben a legrégebb magyar énekeskönyv hordozókötetete, jelenleg a legrégebb magyar nyomtatott könyvünk (Székely Estván: *Chronica*).

Demeter Lajos (a Bod Péter Megyei Könyvtár rendes, majd nyugállományú munkatársa) *sajtókollekción* dolgozott (rendezés, összehordás, kötészet, digitalizálást előkészítő válogatás és nyilvántartás). Kelemen Lóránt Kálmán történész gyűjteménykezelőnek és Bordi Zsigmond Lóránd régész, korábbi munkatársunknak, valamint a helyi T3Info nyomdája által végzett külső digitalizálási munkának stb. is köszönhetően, a múzeum teljes *periodika- és emlékkönyv jellegű tanulmánykötet-anyaga*, valamint több más kiadványa hozzáférhetővé vált elektronikusan, esetenként párhuzamosan több szerverről is. Az ezt biztosító partnerintézmények a bukaresti Országos Műkincsvédelmi Intézet, a budapesti OSZK, a Miskolci Egyetem (cimec.ro/Biblioteca-Digitala, epa.oszk.hu, mek.oszk.hu, matarka.hu – a bukaresti intézmény honlapjára a Néprajzi osztály munkatársai további kiadványainkat is feljuttatták).

– A Természetrajzi osztályon 2018. jún. 15-én befejeződött a gyűjtemények átadás-átvételi leltára, majd becsomagolták a *közzetani gyűjteményt*. Befejeződött a *botanikai gyűjtemény* feldolgozása, digitalizálása (9812 leltári szám + fotó), és elkezdődött a László Kálmán-*gombagyűjtemény* digitalizálása (345 leltári szám + fotó).

– A Régészeti–történelmi osztályon is a gyűjteményeket csomagolták.

A *régészeti* gyűjtemény nagyszámú új lelettel gyarapodott, elsősorban az uzoni Béldi–Mikes-kastélynál végzett ásatásokból, és jelentősen növekedett a tisztított, konzervált, revíziózott, restaurált tárgyak száma.

A *történelmi* gyűjteményben a fegyvereket, pecsétnyomókat, kerámiát és a numizmatikai kollekción egy részét rendezték, Szeles József és Lázár-Prezmer Kinga számos tárgyat restaurált.

– A Néprajzi osztályon a *kerámia- és bútorgyűjtemény* került költöztetésre külső raktárakba, ahol a műtárgyak igényeire szabták a tároló rendszereket, részben új polcokkal, többek között – európai uniós pályázat önrészeként – sínes összecsisztatható fémpolcrendszerrel. Megoldódott az optimális hőmérséklet és a páratartalom fenntartása. Ferencz László és Éltes Barna jóvoltából új zsindeletet nyert a Szemerjai székelykapu, és a műtárgyköltöztetést megelőzően sok műtárgy szerkezeti megerősítése is megtörtént. Az osztály 2017 őszétől 2019 őszéig nagyon jelentős gyarapodáson ment át (félezernyi tétel), melynek megtörtént a nyilvántartásba vétele is:

Tárgygyűjteményünk 361 leltárszám alatt több mint 700 tárggyal növekedett. Az *adományok* közül kiemelkedik a Valter Éva nyugalmazott iparművész damaszt- és nyüstös szőtttesterveinek kollekciónja, mely a sepsiszentgyörgyi szövőgyár 1975–2000 közötti termelésének megismerése szempontjából kiemelkedő jelentőségű. Asztalos Enikő marosvásárhelyi néprajzi szakíró, gyűjtő több mint 50, jórészt varrottásokat és szöttéseket tartalmazó gyűjteménye elsősorban a múzeumunk hiányos maroszséki anyagának kiegészítése miatt volt nagyon jelentős. Kisebb adományaink közül a Gách István budapesti szobrász hagyatékából származó csipkegyűjteményt emelnénk még ki. Adományok, *gyűjtések* révén Sepsiszentgyörgyről, Rétyről, Kézdimartonosról, Lemhényből, Árkosról, Székelytamásfalváról, Nagyváradról, Marosvásárhelyről,

Feldobolyról, Futásfalváról, Székelyszomborról, Újkígyósról, Budaörsről is kerültek be vegyes tárgyak a múzeum gyűjteményébe. Fontosabb *vásárlásaink* közül néhány érdekességet emelnénk ki: Sepsiszentgyörgyről került a múzeumba egy jelentős, 19. századi nemesi ülőbútor-garnitúra, egy 42 darabból álló játékgyűjtemény, néhány hutaüveg, két 20. század eleji kézdimárkosfalvi, illetve brassói díszruha.

A *néprajzi dokumentumtár* 2017–2018-ban Albert Ernő sepsiszentgyörgyi néprajzkutató, helytörténész, a Székely Mikó Kollégium nyugalmazott igazgatója kézírataival, valamint az általa irányított diákok több mint 1000 db néprajzi témájú dolgozatával, gyűjtésével gazdagodott. A hatalmas, elsősorban népköltészeti jellegű gyűjtemény az egész Székelyföldet átfogja. Dokumentumtárunk a családtagok adományaként 2019 nyarán Szabó Judit kézdivásárhelyi néprajzkutató, muzeológus hagyatékával is gazdagodott, e jelentős hagyaték is elsősorban népköltészeti súlypontú, és maroszséki, csíki, kászoni gyűjtéseket tartalmaz.

A *fotótékában* folytatódott a Szigetvári Ferenc értékes fénykép- és negatívhagyatékának a megvásárlása, ezenkívül fontos dokumentáció került be a sepsiszentgyörgyi Fogolyán családról. A fotótéka feldolgozásában közel ötezer az új nyilvántartási tétel, a negatívok és papírképek szkennelési munkálatai nyomán 25 000-re emelkedett a digitalizált fotóállomány.

– A sepsiszentgyörgyi MAGMA Kiállítóter 2019-től digitális, online elérhető archívumán dolgozik, mely szakemberek, művészettörténészek, műkritikusok számára és nem utolsósorban művészeknek és a kortárs képzőművészet iránt érdeklődők számára nyújt kutatási felületet.

– A baróti Erdővidék Múzeuma kibővítette a *Miniatűr történelem. Erdély története az őskortól a második világháborúig* ólomkatona- és makettkiállítás terepasztalát, ezáltal különböző méretű figurák és tereptárgyak, ólomkatonák és diorámák kerültek a baróti egység gyűjteményébe.

– A csernátoni Haszmann Pál Múzeumban folyamatos volt a gyűjteménygyarapítás, az állagmegőrzési és restaurálási munka. Még 2017-ben sikerült egy fontos munkát elvégezni, amely az állagmegőrzést szolgálja: az 1726-os Bélafalvi székely ház újraszindelyezését.

Ha csak a leglátványosabb gyűjteménycsoportot nézzük: a mezőgazdasági szerszám- és gépgyűjtemény több nagyobb tárggyal gyarapodott (ráfós szekér, eke, parádés kocsi, vetőgép, de ide sorolhatók a tűzoltófecs-kendők is). A gyarapodás nagyrészt adományozás útján került a múzeumba (pl. a Torján élő dr. Barabás Imre által adományozott, édesapja, Barabás László kézdimárkosfalvi műhelyéből megmaradt, fémöntéshez használt öntőformák, filmvetítő és több rádió, több mint 200 néprajzi tárgy), néhány nagyobb tárgyat pedig az SZNM segítségével vásároltak meg (18. századi kelengyész láda, lencserosta, kaszten, magtisztító, 1920-as évekbeli favágó gép). Incze Judit, néhai Incze László kézdivásárhelyi múzeomalapító lánya a Szabó Judit (Incze László felesége) könyvtárának jelentős részét ajánlotta fel az intézménynek.

– A kézdivásárhelyi Incze László Céhtörténeti Múzeum gyűjteményi állománya a két év alatt 300-on felüli tétellel gyarapodott (történelmi, néprajzi, képzőművészeti adományok, könyvtári és fotótéka-gyarapodás).

– A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum gyűjteményeit a Bethlen Gábor Alap biztosította pályázati támogatásból jelentős értékű műtárgyakkal: a moldvai csángók maszkos alakoskodásához és samanisztikus hagyományaihoz kapcsolódó maszkokkal és egyéb kellekekkel, székelyföldi festett bútorokkal és festékesekkel, különböző népi mesterségek eszközeivel sikerült gyarapítani.

3. Kiállítások, rendezvények

Múzeumhálózatunkat a tárgyalt időszakban (2017. november – 2019. október) 97 124 látogató kereste fel, megoszlásuk a következő: Sepsiszentgyörgyön a központi épületet 25 450, míg a MAGMA Kiállítóteret 5950, a baróti Erdővidék Múzeumát 7526, a csernátoni Haszmann Pál Múzeumot 29 611, a kézdivásárhelyi Incze László Céhtörténeti Múzeumot 21 667, a zabolai Csángó Néprajzi Múzeumot 6920 személy látogatta.

A saját kiállítóterekben megnyitott időszakos tárlatok és rendezvények száma meghaladta a százat. Magunk is kiállítottunk testvérintézményeknél.

– A sepsiszentgyörgyi székhely

a. minden évben megtartja a hagyományos rendezvényeket, mint például

a hagyományossá vált családi napokat. A László Kálmán Gombászegyesülettel közösen szervezett Gombanapon 2017. november 11-én a tölcsérgombák, 2018. november 17-én az őszi és téli fülőkék voltak a főszereplők. (Az egyesület 2019. március 28-án periodikája, a *Moeszia* 9–10. számát is bemutatta nálunk.) 2018. május 26-án és 2019. május 25-én a Madarak és Fák Napjára szerveztünk programot. A Múzeumok Éjszakája programjaira 2018. június 23-án és 2019. június 22-én került sor: hosszabbított nyitvatartással vártunk minden kicsit és nagyot idejének tartalmas, szórakoztató eltöltésére.

A *Meleté* nevet viselő svájci–magyar közös projektnek, melynek célja, hogy svájci zenepedagógusok a német nyelvterületen elterjedt alapfokú zenei oktatást (*Musikalische Grundausbildung*) Sepsiszentgyörgyön is megismertessék, 2018. október 15–19-én és 2019. október 13–17-én voltunk házigazdái.

A kultúrákedvelő közönséget csütörtökönként is koncertekkel, előadásokkal vártuk a múzeumba, *A hónap műtárgya sorozat* keretén belül. Ezeken a napokon belépőjegy megváltása nélkül tekinthették meg a látogatók a soron lévő időszakos kiállításokat. (2017. végi műtárgyak: Usébtí típusú szobrocskák; Gyárfás Ferenc: *Tanulmányrajz*. 2018. évi műtárgyak: Délnémet falóra; Berde Mária leckekönyve, 1912–1917; Fejedelemségkori hamis próbaveretek és lemez hulladékok; Vándorsólyom; Esztelneki aszszonyviselet; Rejtekes szekrény 1710-ből; *Fényforrás* – Emlékhologram a Szépművészeti Múzeum 100. évfordulójára; Kézimalom Kézdivásárhelyről; Szélvitorla 1790-ből; Gerendi-Enderle Anikó: *Nyári vargánya*; Székely Estván *Chronicája*; Luca-szék.)

Meleté

2019-től azonban az időszakos kiállításainkra vonatkozó, hosszabbított nyitvatartással járó ingyenes programunkat a múzeumépületek rehabilitációja, a csomagolási, költöztetési munka, a személyzet ehhez kapcsolódó fokozott igénybevétele miatt felfüggesztettük.

b. Vendégkiállításunk, rendezvényi szerepvállalásunk idegenben:

In memoriam Gyárfás Jenő címmel nyílt kiállítás 2018. augusztus 18-án a székelyudvarhelyi Haberstumpf-villában. A „klasszikus” festészeti kiállítás megszervezése az SZNM mint a műtárgyakat kölcsönző intézmény és a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum mint befogadó intézmény között jött létre, azzal a szándékkal, hogy az erdélyi közgyűjteményekben őrzött értékes képzőművészeti állományt elérhetővé tegye a székelyudvarhelyi közönség számára.

2018. augusztus 22-én került sor a *Panteon* – az SZNM képzőművészeti gyűjteményének – bemutatására Budapesten. A Pesti Vigadóban megszervezett kiállítás kultúrtörténeti jelentőségű volt, mivel közösségünk kiemelkedő képzőművészeti életműveinek reprezentatív bemutatását vállalta fel, és célja ízelítőt adni a magyarországi közönségnek a határon túl megőrzött, európai rangú magyar értékekről.

2018 a kulturális örökség európai éve volt, amelynek jelmondata: „Örökségünk: a múlt és a jövő találkozása.” Ennek az égisze alatt *Örökség és identitás* címmel a Pécsi Tudományegyetem épületében kulturális örökségeinkre fókuszáló nemzetközi konferenciát tartottak 2018. augusztus 31-én, melynek keretében Vargha Mihály múzeumigazgató előadással nyitotta meg a *Kós Károly világa* és *Kós Károly színházi világa* című kiállításokat.

A *Cantio Iucunda* stúdiókiállítás 2018. szeptember 27-én nyílt meg az OSZK-ban. Az 1945-ös zalaegerszegi vasútállomás bombázását az SZNM 25 855 menekített okiratából és könyvből három élte túl, köztük Székely Estván egy krakkói, 1559-es *Chronicája*, melyet Kis Böndi János vasutas mentett meg. A példányt az OSZK restaurálta. A kötet ünnepélyes átadására október 3-án került sor, Tüske László és Vargha Mihály, a két intézmény vezetőinek jelenlétében. Ezúton is köszönjük az OSZK számos munkatársának lekötelező hozzáállását, segítségét.

Miután (2018. október 9-én) kiállításra került dísztermünkben Sepsiszentgyörgyön is a potsdami Kelet-Európai Német Kulturális Fórum, a nagyszebeni Friedrich Teutsch Ház és a Brassói Honterus Á. H. Evangélikus Egyházközség Levéltára közös vándorkiállítás, *A reformáció Európa keleti részén* erdélyi modulja, a következő négy hónapban az SZNM Erdély

A *Cantio Iucunda* kiállítás Budapesten

és a Partium további 11 helyszínén társszervezte a bemutatását (Zabola, Kézdivásárhely, Székelyudvarhely, Székelykeresztúr, Nagyenyed, Kolozsvár, Zilah, Nagybánya, Máramarossziget, Szatmárnémeti, Nagyvárad), a magyar protestáns egyházak, az RMDSZ, helyi önkormányzatok és oktatási intézmények segítségével köszönhetően.

2019. május–júliusban volt megtekinthető *Panteon* című kiállításunk a Csíki Székely Múzeumban. A kiállításon mintegy nyolcvanöt műtárgy szerepelt, elsősorban a gyűjtemény progresszív szellemben készült művei, az első világháború utáni időszakról a modernizmusig.

2019. augusztus 18-án *Jönek, jönek, hogy vigyenek...* címmel az SZNM és az Erdélyi Református Múzeum közös szervezésében nyílt kiállítás a Kolozsvári Magyar Napok alkalmával az Erdélyi Református Múzeumban. A négytermes kiállítás a keresztelő, konfirmálás, esküvő és temetés szokásvilágát mutatta be a közösség és az egyház szemszögéből.

c. Saját kiállításunk, rendezvényünk itthon:

Az SZNM jelentős zászlógyűjteménnyel rendelkezik, és kiemelt jelentőségűek benne a különböző hadi zászlók. Az utóbbiakból a 2017-es év folyamán a Múzeum kettőt küldött restaurálásra, *Sepsiszentgyörgy város 1848-as nemzetőrségi zászlaját*, valamint a *brassói 2. gyalogezred 3. pót századának lobogóját*, amelyet a város közönsége ajándékozott a századnak 1914-ben. Az 1848-as lobogó restaurálása a Bethlen Gábor Alap támogatásával valósult meg, az SZNM Alapítvány segítségével, az első világháborús hadi zászló helyreállítását az SZNM, Kovászna Megye Tanácsának támogatásával, saját költségvetéséből fedezte. A restaurálási munkálatokat Iulia Teodorescu nagyszabedényi textilrestaurátor végezte el. A nemzetőrségi zászlót 2018. január–márciusban állítottuk ki.

Sepsiszentgyörgy város 1848-as nemzetőrségi zászlaja

2018. november 28-án kiskonferenciával egybekötve került megnyitásra itthon is a *Cantio Iucunda* kiállítás, a Székely Estván-féle 1559-es *Chronica*-példányunk hazakerülésének tiszteletére.

2019. március 13-án a *Háromszék nem alkuszik* programsorozat részeként, *Hagyaték* címmel tartottunk 1848–1849-es forrásközlés könyvbemutatót és vetítettképes előadást. Az eseményen került bemutatásra az a két Gábor Áron-relikvia (kengyel és tárca), melyeket ez alkalomra kölcsönzött a Balassi Intézet a kolozsvári Országos Erdély-Történeti Múzeumtól.

2019. szeptember 28-án Textiles szakmai napot tartottunk. A Hagyományok Háza Hálózat Erdély és a Romániai Magyar Népművészeti Szövetség közös szervezésében hímzőknek, szövőknek, viseletkészítőknek olyan szakmai fórumot hoztunk létre, ahol a szakemberektől hiteles néprajzi anyagból inspirálódhattak, ugyanakkor kérdéseiket, észrevételeiket megvitathatták, technikai tudásukat bővíthették.

2019. október 12-én a X. Székelyföld Napok keretében, az SZNM Bartók Termében megtartott *Régió – regionalitás – provincia, avagy művészeti sajátosság* című szakmai konferencia társszervezői voltunk. A konferencia levezető elnökei: Stefanovits Péter, a Magyar Művészeti Akadémia Képzőművészeti Tagozatának vezetője és Szücs György, a Magyar Nemzeti Galéria tudományos főigazgató-helyettese voltak. A konferencia előadói: Gazda József, Kányádi Iréne,

Keserü Katalin, Lajta Gábor, Lóska Lajos, Pataki Gábor, Szücs György, Ujvárossy László és Vécsi Nagy Zoltán.

2019. október 15-én került itthoni bemutatásra is reprezentatív képzőművészeti kiállításunk, a *Panteon*. A tárlathoz kötődően múzeumpedagógiai foglalkozásokat tartottak gyerekeknek.

d. Vendégkiállítás, vendégrendezvény fogadása:

A 2018-as év sepsiszentgyörgyi székhelyi első rendezvényét a Magyar Kultúra Napja tiszteletére nyitottuk meg, január 22-én. A Dóczyiné Berde Amál festőművész és Berde Mária író-nő életét bemutató, *Tehetségük*

az „*isteni ingyen kegyelem*” ajándéka című kiállítás az SZNM, a Balassi Intézet – Magyarország Kulturális Központja, az Erdélyi Református Egyházkerület és a Házsongárd Alapítvány együttműködésével jött létre.

Weöres Sándor születésének 100. évfordulója alkalmából a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum olyan kiállítást hozott létre, amely az irodalmi kiállításokra jellemző hagyományos elemeket a legmodernebb multimédiás, interaktív nyelvi játékokkal ötvözte. A *megmozdult szótár* című tárlat múzeumunkban egy székelyföldi körút keretében, 2018. április 27-én nyílt meg, és augusztus 30-ig volt látogatható. Ebben az időszakban zajlottak a Szent György Napok programsorozat és a Múzeumok Éjszakája, és ennek is köszönhetően a vándorkiállítás igen nagy látogatottságnak örvendett, 5632 látogató tekintette meg.

Számos magyarországi helyszín után, 2018. szeptember 12-én a sepsiszentgyörgyi székhelyre érkezett a budapesti Néprajzi Múzeum kiállítása, az *Erdélyen innen – Alföldön túl. A Fekete-Körös vidéki magyarság a századfordulón*. A budapesti Néprajzi Múzeum Györffy István elmélyült századfordulós kutatásainak gyönyörű tárgyain, fotóin, izgalmas tudományos következtetésein, valamint egy közelmúltban készített kisfilmen keresztül ismertette meg a Fekete-Körös vidékét a 21. század látogatójával.

A kiállítás mellékrendezvényeként fotó- és viselettörténeti szakmai napot szervezett az intézmény, melyen az érdeklődők a budapesti múzeum szakembereinek az előadásait hallgathatták meg, és részt vehettek a székelyudvarhelyi Kovács Fényképészet által szervezett színes, érdekes fotótörténeti foglalkozásokon.

A kiállítás zárórendezvényére 2019. január 12-én került sor, ehhez ingyenes szakmai tárlatvezetés, előadás és műhelyfoglalkozás kapcsolódott. Előadásokat tartott Katona Edit és Gebauer Hanga (Néprajzi Múzeum, Budapest).

2019. január 17-én a Székely Hadosztály megalakulásának 100 éves évfordulója alkalmából fogadtunk könyvbemutatóval és konferenciával egybekötött tárlatot. Az esemény Kézdivásárhelyen kezdődött, ahol a konferencia résztvevői megkoszorúzták Kratochvil Károly szobrát. A sepsiszentgyörgyi főépületünkben bemutatták a Gottfried Barna és Nagy Szabolcs szerzőpáros *A Székely Hadosztály története* című könyvét is.

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum által 2015-ben, a megszentelt élet éve alkalmából összeállított, *Szerzetesek asztalánál* című vándorkiállítás megnyitójára 2019. április 17-én kerül sor, szeptember 18-ig volt látogatható.

– A sepsiszentgyörgyi MAGMA Kortárs Művészeti Kiállítótér

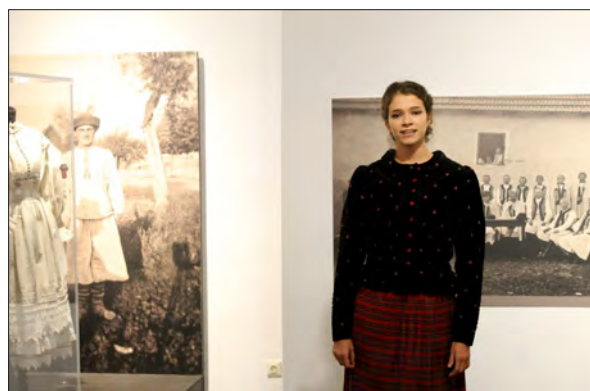
2008 óta következetesen azon dolgozik, hogy a térségben kortárs művészeti eseményeket szervezzenek, azon belül is a médiaművészetre fektetve a nagyobb hangsúlyt. Egyéni és csoportos kiállítások szervezésén kívül más művészeti projekteket is kezdeményez: szakmai előadások, beszélgetések, viták, filmvetítések, műhelyfoglalkozások helyszínéül szolgál, és online, valamint hagyományos kiadványok létrehozását is vállalja.

A Panteon Budapesten

A megmozdult szótár

Erdélyen innen – Alföldön túl. A Fekete-Körös vidéki magyarság a századfordulón

2018-tól a három alagsori kiállítóterméből egyiket kiscsoportos műhelyfoglalkozásoknak helyet adó műhelyteremmé alakítják, melyet fotólaborral, 3D-s nyomtatóval, animáció készítéséhez alkalmas trükkasztallal és egyéb digitális eszközökkel szerelnek fel, a diákok vizuális nevelésének érdekében.

A MAGMA Kiállítóterben mintegy 40 művészeti esemény zajlott le a tárgyalt időszakban, a teljesség igénye nélkül kiemelve: A *netWorks @ K'Arte & UAP Gallery* című kiállítás (2017. november 5.) egy tágabb értelmezési keretben mutatta be azokat a műveket és projekteket, amelyeknek alapja valamilyen típusú hálózat, kapcsolati rendszer – ezt Barabási Albert-László hálózatkutató nyitotta meg. Szirmay Zsannet *Soundweaving* című interdiszciplináris és interaktív projektje (2018. április 15.) a magyar népi hímzés motívumvilágából merített vizuális elemeket értelmezi lejátszható dallamokként, zengőfésűs zenelejátszóra. A *Pólusok közt* c. kiállításon (2018. május 7.) részt vevő művészek a szélsőségekbe csúszás, a polarizálódás problematikáját járták körül. *Daniel Spoerri: Megemészteni a múltat – eat art és objektművészet* (2018. augusztus 16.) testet öltő kulturális archeológiára fókuszált, a művész első eredeti műveket bemutató tárlata Romániában. A kiállításon összesen 35 eredeti műalkotás került bemutatásra. A kiállítás kurátora a Bécsben élő Ligetfalvi Gergely művészettörténész volt. Ehhez kapcsolódóan egy péntek esti vacsorát lehetett oly módon elfogyasztani a művek között (2018. október 1.), hogy azt előzőleg kicserélték egymás között a résztvevők, *Vacsora cse-re bankett* címen. A *METALURGICA Martin Zet, Mona Vatamanu & Florin Tudor kiállítása* (2019. március 6.) a jelenlegi emberi fejlődés alapját képező munka és termelés fogalmából indult ki. Az újdonság dimenziójába kalauzoltak (2019. április 23.). Előd Ágnes szobrászművész drónos lebegő fényszobrai. A *DZSUNGEL ÁRAMVONALAI* csoportos kiállításon a magyar kortárs képzőművészet legfrissebb művészeti pozícióival találkozhattak a látogatók (2019. június 25.), Fenyvesi Áron kurátor közreműködésével. *Play! MOBILE* címen – közösségi művészi gyakorlat, adaptálható térspecifikus installációk és részvétel alapú színházi játék zajlott (2019. szeptember 2. – október 23.) a sepsiszentgyörgyi Örkő-negyedben és Csernáton, Barót településeken. A *LÁTHATATLAN JELENLÉT 2.0 Bevezetés a kortárs művészetbe kamaszoknak – de nem csak nekik* című kiállításon (2019. szeptember 13.) a szentendrei Ferenczy Múzeumi Centrum gyűjteményének darabjai kezdeményeztek párbeszédet a MAGMA gyűjteményével. A múzeumpedagógiai szempontok szerint rendezett tárlaton asszociációs játékokkal és egy társasjáték segítségével keresték a válaszokat a műalkotások által feltett kérdésekre. A *MŰLT SZABADSÁGA (Neoavantgárd fotóművészet Magyarországon az 1960-as évektől napjainkig)* címen Alföldi Róbert fotógyűjteményéből került bemutatásra egy válogatás (2019. október 12.).

– A baróti Erdővidék Múzeuma

rendszeres író-olvasó találkozók szervezője, melyek hagyományosan a Tortoma Önképzőkör keretén belül, a múzeumban zajlanak, koncertek és vetítettképes ismeretterjesztő előadások mellett. A tárgyalt időszakban délvidéki és felvidéki dokumentumfilmek vetítésére is sor került.

A múzeum évente főszervezője az Erdővidéki Közművelődési Napoknak, a XXVII. EKN alkalmával nyílt meg az *Orbán Balázs nyomdokán Erdővidéken* című kiállítás, fotótábor anyagából.

Múzeumpedagógiai tevékenységként az *Írjuk együtt a húsvéti locsolóknak vagy az ünnepi asztalra szánt tojásokat* említhető.

– A csernátoni Haszmann Pál Múzeumban ebben az időszakban mintegy 30 rendezvényre került sor.

A 2018-as év az intézmény alapítása 45. évfordulójának jegyében zajlott. Számos rendezvénye másrészt a múzeum első világháborús kiállításához kapcsolódott: könyvbemutatók a budapesti OSZK és a Bod Péter Megyei Könyvtár közös szervezésében, *Propaganda az I. világháborúban* címmel. Sikeresen megtartották a *Csernátoni BuRRogatót*, a *VI. GépészTalálkozót*, magyarországi és hazai gépész szakemberek közreműködésével.

A csernátoni múzeum és a pécsi Határokon Túli Magyarságért Alapítvány KaPoCs elnevezésű programja tíz éve indult, ezt 2018-ban ünnepi eseménnyel idézte fel a két intézmény.

Bemutatásra került a *Hagyományos népi mesterségek Háromszéken és Erdővidéken* című kötet, kiadásának célja Háromszék és Erdővidék népi mesterségeinek és kézműves hagyományainak számbavétele volt. Számos családi programot szerveztek, közös ünnepi készülődésre hívtak kicsit és nagyot, húsvét és karácsony környékén.

Csernátonban a tevékenységeket nagyon gyerekközpontúvá alakították, több családi napot szerveznek, hiszen tapasztalataik szerint ezeket nagyon szeretik a résztvevők. A *Maszkások* nevű tevékenység keretében a gyerekek a farsangi szokások megismerése mellett kézműves tevékenységeken vettek részt.

2019-ben tizenöt rendezvényük volt. Ezek közül kettő nagy rendezvény, a többi az év jeles napjaihoz kapcsolódó múzeumpedagógiai tevékenységekből, programokból, nyári táborokból állt össze. Ez év szeptember harmadik szombatján is megrendezték a már említett *Csernátoni BuRRogatót*. A másik nagy rendezvény az Ágoston József által szervezett *Katona- és huszárnóta-találkozó* volt. A *Play! MOBILE* nemzetközi projekt első székelyföldi táborának is helyet adtak.

Haszmann László és Haszmann Lajos 2019-ben is részt vettek szeptember első szombatján a Mezőkövesdi Mezőgazdasági Gépmúzeum gépésztalálkozóján, ami jó lehetőség szakmai tapasztalatcserére, a magyarországi gépész-szakemberekkel való találkozásra.

– A kézdivásárhelyi Incze László Céhtörténeti Múzeumban

2017–2018-ban az alábbi kiállítások kerültek megszervezésre: a csíki képzőművészek vándorkiállítása; Éltes Barna szobrászművész kiállítása; a 29. Ünnepi Tárlat Március 15. tiszteletére, neves képzőművészekkel; az Incitato XXVI. kiállítás; a szentendrei Barcsay Jenő Képzőművészeti Alapítvány és a kézdivásárhelyi Incze László Céhtörténeti Múzeum közös szervezésében a 33. nemzetközi, *Barcsay mester és tanítványai* című színtanyomat-kiállítás; *Generációk világa* című kiállítás (Incze István Kézdivásárhelyen született festőművész és családja közös kiállítása); a Kodály Emlékév keretében „*Örvendjen az egész világnak!*” Kodály Zoltán- emlékkiállítás; számos könyvbemutató.

2019-ben a kézdivásárhelyi Incze László Céhtörténeti Múzeum és a Múzeumbarátok Egyesülete nyolc időszakos tárlatot szervezett, az első kiállítás a hetvenéves Vetró András szobrász egyéni tárlata volt, ezt követte a Nagy Mózes Elméleti Líceum rajztagozatának évzáró kiállítása, júniusban pedig *Osztálytáblá* címmel a marosvásárhelyi Művészeti Líceum 1963-as végzettjeinek közös tárlatára került sor. Júliusban nyílt meg az Incitato-tábor zárókiállítása, augusztus–szeptemberben pedig Vajna K. László kézdivásárhelyi festőművész egyéni kiállítása, októberben Köllő Margit sepsiszentgyörgyi textil- és grafikusművész egyéni tárlata.

– A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum művelődési rendezvényei:

2018. október 7-én Barthos Jenő (1918–2018) zabolai nyugalmazott iskolaigazgató, közeleti személyiség, műkedvelő képzőművész születésének 100. évfordulója alkalmából munkáiból nyílt festészeti emlékkiállítás. *15 éves a zabolai Csángó Néprajzi Múzeum* – 2018. október 23-i ünnepi rendezvények Zabolán, az évforduló alkalmából, köztük *A reformáció Európa keleti részén – Erdély* című vándorkiállítás (lásd feljebb) megnyitója, *Az erdélyi szászok kulturális öröksége* című tárlat megnyitója, *Egy zabolai székely gazdacsalád életmódja a 20. században* című kiállítás megnyitója, valamint Dimény Attila *A polgárosodás társadalmi és kulturális hatásai Kézdivásárhelyen (1750–1944)* című kötetének bemutatása.

2019-ben január 27-én a *Samanisztikus hagyományok a moldvai csángó falvakban* című kiállítással indították az évet, március 19-én Szabó Lilla *Interetnikus kapcsolatok Felső-Háromszéken* című kötetének ünnepi bemutatójára került sor, augusztus 10-én *Székely és csángó festékes gyapjuszőnyegek* című kiállítás nyílt.

4. Tudományos élet

4.1. Kutatómunka és szakmai nyilvánossága

– A Könyvtár szakkönyvvel és egyéb dokumentációs anyaggal *támogatta a múzeumbeli szakmai tevékenységet*, beleértve a bekapcsolódott külső munkatársakat, és *rendelkezésre állt az érdeklődő kutatóknak*. A külső munkatársaknak köszönhető legjelentősebb eredmény a budapesti Ráday Könyvtár szakembereinek érdeme, akik a 18. századi állományunkban három unikális példányt és négy, csak két példányban ismert kiadványt azonosítottak be, mindössze három könyv kiadásait kutatva (vö. Berecz Ágnes – Bíró Gyöngyi: *Három református lelki könyv*, Borda Antikvárium, Zebegény, 2018).

További együttműködésre elsősorban az OSZK-val került sor (középtávú programcsoport a Tudományos és a Különgyűjteményi Igazgatósággal – kiemelten a Régi Nyomtatványok Tárával és a Kézirattárral –, valamint a Res Libraria Hungariae Kutatócsoporttal és a Restauráló és Kötészeti Osztállyal: fontosabb programok a nagyszalontai Arany János Emlékmúzeum kéziratanyagának műkincsvedelmi nyilvántartásba vétele, a *Cantio Iucunda*-program, az OSZK Nagy Géza-hagyatékának és az SZNM fragmentáinak kutatása), az MTA Könyvtár és Információs Központtal (Olvasószolgálat, Kézirattár, Keleti Gyűjtemény: kiemelendő program az MTA KIK SZNM-vonatkozású kéziratanyagának kutatása), a Budapesti Egyetemi Könyvtárral, az MTA Történettudományi Intézete és az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Irodalomtudományi Intézete munkatársaival (*Cantio Iucunda*-program, az SZNM kézirat énekeskönyvei és ponyva jellegű kisnyomtatványai), a marosvásárhelyi Teleki–Bolyai Könyvtárral (a Nagyváradai Biblia Kovászna és Brassó megyei példányainak inventarizációja Csáki Árpád külső munkatársunkkal), a kolozsvári Lucian Blaga Egyetemi Könyvtárral, a brassói Lutheránus Egyház Honterus Levéltárával, a Fogaras-vidéki „Valer Literat” múzeummal, a Karlsruhei Központi Tartományi Levéltárral.

A könyvtárban és az intézményi levéltárban végzett kutatások a jelen évkönyvnek mintegy tucatnyi dolgozatához nyújtottak érdemi hozzájárulást.

– A Természetrajzi osztály entomológusa, Kocs Irén az ormányosalkatú bogarak biodiverzitása témában vett részt terepkutatásokon, a Magyar Rovartani Társulat szakembereivel, Székelyföldön (Hargita-hegység, Csíki-havasok, Bodoki-havasok, Baróti-hegység) és Dobrudzsában. A gyűjtőutak eredményeként 2018–2019-ben preparálás és meghatározás után 847 példánnyal gyarapította a múzeum ormányosalkatú gyűjteményét.

Gyűjtőúton Dobrudzsában (Greci, 2019. június 19.)

Mivel 2017–2018 között sikerült a bukaresti Grigore Antipa Múzeum dobрудzsai anyagát is feldolgozniuk (2616 példány, mely 258 fajhoz tartozik), befejezés előtt áll a dobрудzsai ormányosalkatú bogarak alapvetése.

Befejeződött az SZNM ormányosalkatú bogárgyűjteményének felállítása (13 530 példány, amely 761 fajhoz tartozik), a katalógus készítése folyamatban van.

– A Régészeti–történelmi osztály megelőző régészeti ásatásokat végzett több objektumnál, így a zabolai és a gidófalvi református templomnál, a kőröspataki Kálnoky-kastélynál, a szentléleki Tarnóczy–Mikes-kastélynál, a nagyajtai (unitárius) erődtemplomnál.

Kiemelten, a Bethlen Gábor Alap pályázati támogatásának köszönhetően, az SZNM munkatársai és megbízott külső kutatói 2018 folyamán nagyobb tudományos projektet valósítottak meg, melynek célja az uzoni Béldi–Mikes-kastély emlékeinek régészeti, történelmi és művészettörténelmi szempontú feltárása volt. A kutatás során Csáki Árpád történész (Kovácsna Megyei Művelődési Igazgatóság) a Béldi–Mikes kastélyhoz kapcsolódó család- és birtoktörténetet, Sztáncsuj Sándor József, Hőgyes Mihály Huba és Lokodi Alpár-Imre régészek a kastély 2016–2018-as régészeti ásatások eredményeit, Szőcsné Gazda Enikő néprajzos-muzeológus és Boér Ilka művészettörténész, örökségvédelmi mesteri hallgató (Babeş–Bolyai Tudományegyetem) a reprezentatív kerámia- és csempeleleteket, László Keve régész (Maros Megyei Múzeum) a megtalált éremleletet dolgozta fel, Botár István régész (Csíki Székely Múzeum) a dendrokronológiai vizsgálatok értelmezését végezte el.

Sepsiszentgyörgyi Vártemplom, ásatás

A sepsiszentgyörgyi vártemplom renoválására készülve, a megelőző régészeti kutatást ugyancsak az SZNM végezte 2018–2019-ben (Sztáncsuj Sándor József és Hőgyes Mihály Huba régész, Boér Ilka művészettörténész, a BBTE régészhallgatója, Puskás József régész a Tarisznyás Márton Múzeumból, Konrát Árpád, az Eötvös Loránd Tudományegyetem régészhallgatója).

Tóth-Bartos András tudományos szakértőként a *Magyarok Romániában, 100 év történelem* dokumentumfilm II. és VII részén dolgozott. Fontosabb publikációi: Zágon a „kis magyar világ” idején, in: *Zágon* (szerk. Csáki Árpád – Kinda István – Nagy Balázs – Tóth Szabolcs Barnabás), Háromszék Vármegeye Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2018, 85–95; Zagon în perioada „micii lumi ungureşti”, in: *Zagon* (red. Csáki, Árpád – Kinda, István – Nagy, Balázs

– Tóth, Szabolcs Barnabás), Editura Háromszék Vármegeye, Sfântu Gheorghe, 2018, 85–96.

Both Noémi Zsuzsanna jelentősebb publikációi: Jakó Zsigmond és Imreh István, in: *Értelmiségi válaszutak 1945 után: Egy akadémiai ülésről előadásai* (szerk. Papp Gábor), Kossuth Kiadó, Budapest, 2017, 179–195; A „rendtartó” és „törvényhozó székely falu” értelmezésének kontextusai. Reflexiók Imreh István történetírói munkásságáról, in: *Tanulmányok Erdély 19–20. századi történetéhez* (szerk. Kovács Kiss Gyöngy), Komp-Press Kiadó, Kolozsvár, 2018, 231–264; „A székelyek múltjának marxista feltárásáért.” Programadó írások a szocializmus időszakából, in: *Certamen V. Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában* (szerk. Egyed Emese és Fejér Tamás), EME, Kolozsvár, 2018, 271–282.

– A Néprajzi osztály szakemberei több egyéni vagy csoportos kutatási projektben vettek részt.

Szőcsné Gazda Enikő egyénileg elsősorban a háziipari mozgalmak történetének a kutatását folytatta. Emellett részt vett a Debreceni Hittudományi Egyetemnek a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs-csoportos pályázati programjában, amelynek keretében végigjárták Erdély magyar és szlovák evangélikus egyházközségeit, ahol teljes tárgyinventarizációt végeztek. A következő konferenciákon tartott előadást: *Hullóidő* (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest), *Mágia, ima, misztika* (Kriza János Néprajzi Társaság – EME, Kolozsvár), *Országos Textil Konferencia* (Békés Megyei Népművészeti Egyesület, Békéscsaba). 2018-ban az erdélyi magyar evangélikus inventarizáció Országos Kutatói Alapprogram által finanszírozott két megjelent kötetének volt a társszerzője: A *Romániai Magyar Evangélikus Egyház Javainak Tára* című sorozat első két kötete a *Brassói Magyar Evangélikus Egyházmegye I–II.* cím alatt jelent meg Debrecenben, és a kötetek kétharmadát kitevő textiltárgyak muzeológiai leírását, azonosítását végezte el.

További tanulmányai: A dél-erdélyi textilipar 18–19. századi központjai és néhány terméktípusa, in: *Pamutkendő, vasfazék, fajansztányér. Tárgykészítés és fogyasztás Magyarországon az ipari forradalom korában* (szerk. Granasztói Péter), Néprajzi Múzeum, Budapest, 2018, 173–193; The Trend Changes of the Cottage Industry in the 20th Century. The Example of Lace from the Székely Land, in: *Cultural Heritage and Cultural Politics in Minority Conditions* (szerk. Szabó Árpád Töhötöm és Szikszai Mária), Aarhus Egyesület és KJNT, Kolozsvár, 2018, 233–245; Mézeskalácsosok a csíksomlyói búcsún, in: *Aranymadár. Tanulmányok Tánzos Vilmos tiszteletére* (szerk. Jakab Albert Zsolt és Peti Lehel), KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet – EME, Kolozsvár, 2019, 355–363; Szakrális tér – privatizált egyházi tér. Díszkendők a Brassói Magyar Evangélikus Egyházmegye gyülekezeteiben, in: *Mágia, ima, misztika. Tanulmányok a népi vallásosságról* (szerk. Tánzos Vilmos és Peti Lehel), KJNT, Kolozsvár, 2019, 198–207; Úrasztali borosedények Marosvásárhelyről, in: *Pietas et Scientia: Tanulmányok P. Szalay Emöke tiszteletére* (szerk. P. Szászfalvi Márta és Kavecsánszky Máté), Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék – Tiszántúli Református Egyházkerület – MTA–DE Néprajzi Kutatócsoport, Debrecen, 2019, 75–85; A kerámiakészítés technikatörténeti vázlata, in: *Fejezetek Székelyföld technikatörténetéből* (szerk. Márton László), EME, Kolozsvár, 2019, 11–58.

Kinda István a háromszéki és erdővidéki kézművességgel és hagyományos népi mesterségekkel foglalkozott kiemelten, amelyek az SZNM új alapkiállítási terveiben is hangsúlyosan jelen vannak. Az SZNM Alapítvány 2019-ben a Bethlen Gábor Alaptól nyert támogatást a *Kutatás, archiválás, hasznosítás. Népi mesterségek Háromszéken* című program megvalósítására, mely az élő örökség része veszélyeztetett foglalkozások terepkutatását és vizuális dokumentálását tette lehetővé. A program révén szöveges és képi információkkal gyarapodott intézményünk adatbázisa; a gyűjtött anyag beépül új kiállításokba, és előadások, ismeretterjesztő cikkek, szakmai tanulmányok által elérhetővé válik a szakmai közönség számára is. A program futamideje alatt a tárgyalt időszakon belül Kinda István négy előadást tartott a vizsgált témakörben (Kolozsvár, Csernáton, Zabola, Havadtó), és Simon József filmes szakemberrel két dokumentumfilmet forgatott. 2017. végén *Hagyományos népi mesterségek Háromszéken és Erdővidéken* címmel 370 oldalas, fényképpel gazdagon illusztrált, reprezentatív könyvet publikált a Háromszék Vármegye Kiadónál, és ugyanebben az évben jelent meg a KJNT-nél a *Kontrasztok: gazdálkodási minták két székelyföldi régióban* című, Háromszéket és a Kis-Küküllő mentét összehasonlító önálló kötete is. 2018-ban ugyancsak ő rendezte sajtó alá Havadtó református papjának, Nagy Sándornak az élettörténetét, *Kispalástos küzdelem (1887–1966)* címmel (utóbbiakat lásd a múzeum kiadványainál is).

További dolgozatai: Társadalmi rétegződés és gazdasági élet Zágonban, in: *Zágon* (szerk. Csáki Árpád – Kinda István – Nagy Balázs – Tóth Szabolcs Barnabás), Háromszék Vármegye Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2018, 217–236; Structura socială și viața economică în Zagon, in: *Zagon* (red. Csáki, Árpád – Kinda, István – Nagy, Balázs – Tóth, Szabolcs Barnabás), Editura Háromszék Vármegye, Sfântu Gheorghe, 2018, 223–242.

– A csernátoni Haszmann Pál Múzeumból Dimény-Haszmann Orsolya 2019. szeptemberben sikeresen megvédte *A csernátoni Haszmann Pál Múzeum története – Intézményalapítás, intézményesülés, a múzeum első évtizedei* című doktori disszertációját a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán.

További dolgozatai: A Csernátoni Népfőiskola szerepe, működése, in: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 25. Néprajzkutatás Erdélyben: intézmények, kutatói életpályák, mentalitások* (szerk. Keszeg Vilmos – Szakál Anna – Virginás-Tar Emese), Kolozsvár, 2017, 147–183; *Nők a nagy háborúban* (tanulmány), Balassi Intézet, ARTprinter Kiadó, Sepsiszentgyörgy; A csernátoni Magyaróssy Ferenc naplója 2., *Csernátoni Füzetek*, 68. szám, 2017, 10–13; A Cseh Tibor Emlékkönyvtár története. Állományépítés, dedikációk, kapcsolatháló, *Erdélyi Múzeum*, 2019/2, 127–139; Rész az egészben, az egész mint rész (recenzió), *Erdélyi Múzeum*, 2019/2, 183–185.

– A kézdivásárhelyi Incze László Céhtörténeti Múzeumból Dimény Attila jelentette meg már említett kötetét 2018 őszén, *A polgárosodás társadalmi és kulturális hatásai Kézdivásárhelyen (1750–1944)* címmel (a szerző 2015-ben megvédett doktori disszertációjának bővített változata), míg 2019 őszén ugyanő a *Kegyelet emlékéül állították. A kézdivásárhelyi református temető kulturális öröksége* című kötetet (a szerző 2014–2019 között végzett kutatásának eredménye) – mindkettőt a KJNT adta ki, utóbbi megjelenését az SZNM is támogatta.

4.2. Tudományos rendezvények, más ide tartozó tevékenység

– 2018. szeptember 28-án a budapesti OSZK-ban a Kutatók Éjszakája háromnegyedrészt az előző nap megnyílt *Cantio Iucunda* stúdiókiállításunkhoz kapcsolódott. A *Nyelvemlékek, kódexek és régi könyvek nyomában* tudományos konferencia múzeumunk legrégebb nyomtatott magyar könyvének a történetét, beleértve az 1945-ös zalaegerszegi bombázást túlélte példány OSZK-beli restaurálását tárgyalta (Boér Hunor, SZNM; Kiss Farkas Gábor, ELTE; Érdi Marianne, OSZK).

2018. november 28-án a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából szervezett rendezvény a *Cantio Iucunda* kiállítás itthoni bemutatását ugyancsak kiskonferenciához társította. Előadói, Molnár Szabolcs irodalomtörténész – a bukaresti Hungarológiai Tanszék nyugalmazott professzora –, Csáki Árpád történész és Szekeres Attila István heraldikus Jagelló-kori emlékekről beszélve járták körbe a kiállított *Chronika* (első magyar nyelvű világtörténetünk) kapcsán felmerült kérdéseket.

2019. január 17-én, a Székely Hadosztály megalakulásának 100 éves évfordulója alkalmából is tudományos előadások erősítették a bemutatott vonatkozó kiállítást, előadást tartott Illésfalvi Péter, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum hadtörténész-muzeológusa *Erdélyi ezredek 1918 végén* címmel, Bene János történész-muzeológus, a nyíregyházi Jósza András Múzeum címzetes igazgatója *Kelet-Magyarország román megszállása, 1919–1920* címmel.

2019. október 23-án a *László Gyula (1910–1998)* emlékkonferenciát fogadtuk. Előadást tartottak az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, a budapesti László Gyula Intézet, a Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeuma munkatársai és korábbi múzeumi kollégáink (M. Lezsák Gabriella, Szabados György, Gróf Péter, Jánó Mihály, Székely Zsolt). A konferencia moderátora Högyes Mihály Huba régész kollégánk volt.

– A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum és a kolozsvári KJNT évente a zabolai Csángó Néprajzi Múzeumban szervezi meg a néprajz szakos egyetemisták nyári szakgyakorlatát és terepmunkáját. Erre 2018-ban és 2019-ben is júliusban került sor.

A Pro Museum Egyesület és a kolozsvári BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke ugyancsak évről-évre szervezi meg itt a Fiala Néprajzkutatók Szemináriumát, mely tudományos konferenciává nőtte ki magát. A rendezvény alapvető célja, hogy a fiatal pályakezdő, néprajz szakot végzett muzeológusok, kutatók, diákok, tanárok és akadémiai kutatók személyesen találkozzanak, megosszák saját tapasztalataikat, megismerjék egymás eredményeit. A 2018. július 13-i szeminárium témája a falusi középgazda-társadalom huszadik századi életstratégiáinak és életmódjának változása volt, a 2019. július 14-i szemináriumé a zabolai cigány–magyar együttélés.

5. Kiadványok

Múzeumunk kiadásában ebben az időszakban *Acta Siculica 2016–2017* évkönyvünk és *Az Incze László Céhtörténeti Múzeum és gyűjteményei* (katalógus; szerk. Dimény Attila, Sepsiszentgyörgy, 2018) jelent meg. Társkiadói voltunk Kinda István már említett kötetének (*Kontrasztok. Gazdálkodási minták két székelyföldi régióban*, KJNT, 2017), Szalai Béla monumentális munkájának (*Iconographia Locorum Transylvaniae*, Kolozsvár–Sepsiszentgyörgy, 2018; az Iskola Alapítvány és az ARTprinter Könyvkiadó mellett) és az eredetileg nagyrészt a mi levéltári gyűjteményünkből származó, reprezentatív forrásanyagot közlétező *Háromszék az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején* kötetnek (összeáll. Demeter Lajos – Pál-Antal Sándor – Süli Attila, 2018), amely a Tuzson család támogatásával jelent meg, bár a marosvásárhelyi Mentor Kiadó sajnálatos módon mindezt nem tüntette fel, és a borítót sem egyeztetette velünk. A kötet összeállítását a magyarországi Nemzeti Kulturális Alap is támogatta, a finanszírozásban pedig szerepelt vállalt az SZNM Alapítvány. Hasonlóképpen társkiadói voltunk a *Nagy Sándor: Kispalástos küzdelem (1887–1966)* című kiadványnak (s. a. r. Kinda István, Pro Havadtó Egyesület, 2018), a *SZENTANNA* forrásgyűjtemény kötetke (összeáll. Boér Hunor és Tamás Sándor, Kovászna Megyei Művelődési Központ) mindkét kiadásának (2018, 2019) és

a *Harald Roth et alii: A reformáció Európa keleti részén – Erdély* kiállítási katalógus magyar változatának (Deutsches Kulturforum östliches Europa, Potsdam, 2018).

A Csángó Néprajzi Múzeum és a KJNT közös kiadásában jelent meg Pozsony Ferenc két munkája, a *Medvék, hejgatók, urálók* (Zabola–Kolozsvár, 2018) és a *Székely és csángó festékes gyapjúszőnyege* (Zabola–Kolozsvár, 2019).

A külső egységek által megjelentetett további kiadvány az időszak 13. kiállításokhoz kapcsolódó MAG-MA-zsebkatalógusa, valamint a *Csernátoni Füzetek* 68. száma (a Haszmann Pál Közművelődési Egyesület és az SZNM kiadványa, 2017).

Bízunk benne, hogy beszámolóinkat olvasva, az évkönyvet lapozgatva, tanulmányozva felkeltjük a kedves Olvasó érdeklődését az intézményünkben folyó tudományos, közművelődési és művészeti alkotómunka iránt.

RAPORTUL DIRECTORIAL AL MUZEULUI NAȚIONAL SECUIESC (NOIEMBRIE 2017 – OCTOMBRIE 2019)

Îi salut cu respect pe toți cititorii noștri care deschid cu interes anuarul nostru *Acta Siculica* 2017-2018, volum ce dorește să prezinte pe scurt rezultatele a doi ani de activitate.

1. Date generale

Putem afirma cu bucurie că și în perioada 2017–2019 am reușit să ne îndeplinim principalele noastre obiective. Colecțiile centrului de la Sfântu Gheorghe și a unităților externe au înregistrat o dezvoltare considerabilă prin intrarea a cca. zece mii de obiecte muzeale noi, fondurile noastre fiind îmbogățite și cu un material documentar important (fotografii, documente), dar și cu numeroase volume de bibliotecă.

Muzeul a fost distins de Asociația Moștenirea Culturală Maghiară și Europa, cu Premiul Moștenirea Culturală Maghiară. Festivitatea de premiere a avut loc la 23 martie 2019, în sala festivă a Academiei Ungare de Științe (Budapesta), instituția noastră fiind laudată de directorul general al Muzeului Național Ungar, dr. Benedek Varga.

Pe de altă parte, unitatea noastră externă, Spațiul Expozițional Contemporan MAGMA a fost distins de către Asociația Fondului Cultural Național (AFCN) cu Premiul pentru Rezistență în Cultură, premiul fiind înmănat colegilor noștri Ágnes Evelin Kispál și Artila Kispál la 15 ianuarie 2019, cu ocazia Zilei Culturii Naționale, în București.

În curând încep lucrările de reabilitare generală infrastructurală a sediului nostru din Sfântu Gheorghe, proiect finanțat în cadrul Programului Regional Operațional al Uniunii Europene. Complexul de clădiri a depășit vârsta de 100 de ani. Lucrările, în valoare de 4 milioane euro, sunt planificate pe o durată de trei ani și necesită evacuarea colecțiilor, birourilor și atelierelor, în magazine și sedii temporare. Asigurarea profesională a condițiilor noi de depozitare și funcționare, precum și a transportului, ne revine ca sarcină principală, alături de asigurarea funcționării instituției.

În cele ce urmează, în raportul nostru pe ultimii doi ani, realizat cu intenția dării de seamă, vom aminti doar schimbările și realizările majore, care semnalează diversitatea activităților în care sunt angrenați colegii noștri.

1.1. Instituția noastră în sfera colecțiilor publice

Muzeul Național Secuiesc este un muzeu regional a cărui activitate este susținută financiar de către Consiliul Județean Covasna. Funcționează cu o bibliotecă științifică, cu secțiile de științele naturii, de arheologie și istorie, de etnografie, respectiv cu unități externe, cum ar fi cele de arte plastice din Sfântu Gheorghe (Galeriile de Artă „Gyárfás Jenő”, Spațiul Expozițional de Artă Contemporană MAGMA), cea din Baraolt (Muzeul Depresiunii Baraolt), cea din Cernat (Muzeul „Haszmann Pál”), cea din Târgu Secuiesc (Muzeul de Istorie a Breslelor „Incze László”) și cea din Zăbala (Muzeul Etnografic Ceangăiesc). Încasările noastre se cumulează din prețul biletelor de intrare, din închirierea sălilor și din taxele de supervizare arheologică. În perioada discutată, am mai fost sprijiniți financiar în primul rând de Ministerul Administrației Publice și al Justiției, respectiv Ministerul Afacerilor Externe din Ungaria, de Fondul „Bethlen Gábor”, de Uniunea Democrată Maghiară din România și Fundația Communitas.

De asemenea, cheltuielile privind sediul Spațiului Expozițional de Artă Contemporană MAGMA sunt suportate direct de Consiliul Județean Covasna, iar proiectele lor sunt sprijinite an de an și pe bază de granturi, de Fundația Culturală Națională din Ungaria, Fondul „Bethlen Gábor”, Fundația Culturală Națională din România, Consiliul Județean Covasna, Primăria Municipiului Sfântu Gheorghe (în 2018 în total 103 400 RON, în 2019 – un proiect de-al lor obținând finanțare în cadrul programului Europa Creativă, a Uniunii Europene – 335 700 RON).

Muzeul Bazinului Baraolt este sprijinit și de Primăria Orașului Baraolt, în calitate de co-finanțator.

1.2. Asociații de sprijin

Prin atragerea unor surse de finanțare și alte fonduri, Fundația Muzeul Național Secuiesc, respectiv Asociația Medium Contemporan „Magma” (Sfântu Gheorghe), Asociația Culturală „Bod Péter”, Asociația Culturală „Haszmann Pál” (Cernat), Asociația Culturală „Gaál Mózes” (Baraolt), Asociația Prietenilor Muzeului Târgu Secuiesc (Târgu Secuiesc), Asociația Pro Museum (Zăbala) aduc o contribuție semnificativă la dezvoltarea unităților noastre, la acoperirea cheltuielilor legate de programele noastre de cercetare și editare, respectiv de evenimentele muzeale.

1.3. Resurse umane și organizarea activității

– Activitatea personalului administrativ este coordonată de directorul economic Judit Mihály. Activitatea administrativă este realizată de către Anna Szabó, contabil, Tünde Tamás, asistent manager, Tünde Gothárd, referent resurse umane, József Závicsa, administrator. Administrator al parcului de calculatoare și tehnician al paginii web a muzeului este Róbert Bagoly.

În cursul anului 2018, în urma ieșirii la pensie a biologului Irén Kocs, reprezentant al angajaților a fost ales istoriograful András Tóth-Bartos.

– În perioada aceasta de doi ani a plecat de la sediul din Sfântu Gheorghe arheologul Alpár-Imre Lokodi, respectiv Arnold Musát, fotograf și manager de proiect. Pe de altă parte însă, activitatea secțiilor interne a câștigat mult datorită unui coleg nou, maestrul tâmplar László Ferencz.

Ghidajul de la sediu a fost asigurat de Lóránt Kálmán Kelemen, cu ajutorul lui Noémi Zsuzsanna Both și Imre-Géza Sántha. Programele de pedagogie muzeală au fost organizate de către Orsolya Vinczeffy, la început împreună cu Zonga Bartha, iar după plecarea lui Zonga în concediu de maternitate, numai de Orsolya.

– Muzeograful bibliotecii este Hunor Boér. În activitatea redacțională și editorială a fost ajutat toată perioada prin munca voluntară a lui Laura Boér (texte germane) și a lui Máté Boér (prelucrarea textelor latinești, materialul de limbă engleză al edițiilor, sarcini de redactor). Imaginea și designul expoziției *Cantio Lucunda* au fost proiectate de asemenea în muncă voluntară, de Sebestyén Boér. Transportul de expoziții și evacuarea colecțiilor, la fel ca în cazul tuturor secțiilor, au fost posibile datorită ajutorului neprețuit al unor numeroși colegi din MNS.

– La Secția de Științele Naturii muzeografa Irén Kocs a ieșit la pensie, dar îndeplinește în continuare unele sarcini profesionale, ca voluntară, este de asemenea vicepreședinte al Fundației Muzeului Național Secuiesc. Sarcinile legate de colecții sunt îndeplinite de conservatoarea Annamária Nagy.

– La Secția de Arheologie și Istorie lucrează conducătorul secției, arheologul Sándor József Sztáncsu, împreună cu Alpár-Imre Lokodi, arheolog, respectiv istoriograful András Tóth-Bartos și Lóránt Kálmán Kelemen. Activitatea lor este ajutată de Viola Sebestyén. În august 2018, a fost angajat încă un arheolog: Mihály-Huba Hőgyes. Sarcinile primordiale de restaurare a fondului de obiecte au fost îndeplinite de către restauratorul József Szeles.

– La Secția de Etnografie lucrează doi muzeologi, Enikő Szőcsné Gazda și István Kinda, munca lor fiind ajutată de doi restauratori, Éltés Barna și – după întoarcerea sa din concediu de creștere a copilului – Kinga Lázár-Prezmer. În afara lor, colectivul de muncă al secției se bucură de noii colegi: istoriografa Noémi Zsuzsanna Both a primit în sarcină în primul rând organizarea și prelucrarea fondului de fotografii, iar responsabil de colecțiile de etnografie este István Kovács.

– La colecțiile Galeriei de Artă „Gyárfás Jenő” lucrează istoricul de artă Imre Géza Sántha, contribuind și la organizarea fondului de fotografii, respectiv la ghidaj.

– La Spațiul Expozițional de Artă Contemporană „MAGMA” activitățile organizatorice au fost realizate de Attila Kispál, Ágnes Kispál și István Kocsis.

– La Muzeul Depresiunii Baraolt lucrează muzeograful-istoriograf László Demeter și Edit Hoffmann.

– La Muzeul „Haszmann Pál” din Cernat lucrează muzeografa-etnografă Orsolya Dimény-Haszmann, restauratorul Lajos Haszmann, conservatoarea Gabriella Haszmann, ajutați voluntar de generația de specialiști ieșită la pensie: Pál Haszmann, fost conducător al unității, respectiv József Haszmann, conducătorul școlii populare superioare.

– Conducătorul Muzeului de Istorie a Breslelor „Incze László” este muzeograful Attila Dimény, ajutat de muzeografa Erika Dimény și de istoricul de artă muzeografa Annamária Dobolyi. De colecții răspunde Éva Szóke. Am reușit să angajăm încă un muzeograf care asigură și ghidaj, pe Barna Lévai.

– La Muzeul Etnografic Ceangăiesc din Zăbala în 2017-2018 a lucrat conservatoarea Judit Gál, pe bază de contract, până la ieșirea în concediu de maternitate. Nu am reușit să soluționăm suplینirea, unitatea rămânând fără angajat în 2019.

2. Activitatea legată de colecții

La nivel de instituție, am participat la un proiect de digitizare în 3D, inițiat de Muzeul din Göcsej (Ungaria). Au fost prelucrate 127 de artefacte ale noastre, figurând astfel în prezent în baza de date 3D a site-ului Hungaricana (biblioteca: 8; științele naturii: 15; arheologie: 23; istorie: 13; etnografie: 36; arte plastice: 32).

Pentru secțiile interne, principala sarcină a perioadei a fost evacuarea colecțiilor în vederea eliberării complexului de clădiri al sediului, pentru reabilitare acestuia. În acest scop, Consiliul Județean Covasna ne-a pus la dispoziție mai multe magazii externe, respectiv clădiri utilizabile. În acestea, am încercat să asigurăm condițiile climatice etc. necesare.

– Biblioteca și-a împachetat și și-a evacuat cam jumătate din colecții. Evidența a fost îmbunătățită prin introducerea unui nou software (Qulto), cu posibilități mai mari de integrare a bazei de date.

Datorită Bibliotecii Naționale Széchényi, am redobândit o piesă de mare valoare, istoria universală din 1559 a lui Estván Székely (*Chronica*).

Lajos Demeter (specialist al Bibliotecii Județene „Bod Péter”, ieșit la pensie în această perioadă) a lucrat la organizarea și prelucrarea *colecției de ziare*. Ajutați de istoriograful Lóránt Kálmán Kelemen, de fostul nostru coleg arheolog Zsigmond Lóránd Bordi, respectiv de tipografia T3 Info, *toate periodicele proprii* au fost digitizate, fiind accesabile acum, unele pe mai multe site-uri (cimec.ro, epa.oszk.hu, mek.oszk.hu, matarka.hu). Acestea au fost completate și cu alte cărți de specialitate editate de muzeu, de către colegii de la Secția de Etnografie.

– La Secția de Științele Naturii inventarul de predare-primire a fost încheiat la data de 15 iunie 2018, după care s-a împachetat *colecția de petrografie*. S-a încheiat prelucrarea și digitizarea *colecției botanice* (9812 numere de inventar + fotografii), și a început digitizarea *colecției micologice „László Kálmán”* (345 numere de inventar + fotografii).

– La Secția de Arheologie-Istorie au fost de asemenea împachetate colecții.

Colecția de arheologie s-a îmbogățit mai ales cu materialul arheologic descoperit datorită cercetărilor de la castelul Mikes-Béldi din Ozun. A crescut considerabil și numărul obiectelor muzeale curățate, conservate, revedate, restaurate.

Din *colecția de istorie* au fost aranjate armele, sigiliile, ceramica și – parțial – colecția de numismatică. József Szeles și Kinga Lázár-Prezsmér au restaurat numeroase obiecte.

– La Secția de Etnografie, *colecțiile de mobilă și de ceramică* au fost evacuate în magazii temporare externe. Acolo, sistemele de depozitare au fost adaptate exigențelor, s-a rezolvat menținerea microclimei necesare. László Ferencz și Barna Éltés au schimbat șindrila de pe Poarta secuiescă din Simeria. De asemenea, numeroase artefacte din lemn au fost consolidate structural.

Colecțiile de obiecte muzeale au fost îmbogățită cu circa 500 de itemi noi care au fost luate în evidență (de exemplu, colecția proiectelor de textile donată de Éva Valter, colecția de textile a lui Enikő Asztalos, precum și obiecte valoroase colectate, respectiv achiziționate).

Documentele etnografice s-au îmbogățit în special cu manuscrisele și culegerile folcloristului Ernő Albert, în 2017-2018, și cu moștenirea folcloristei Judit Szabó.

Fototeca s-a îmbogățit în special prin achiziționarea unei părți din moștenirea lui Ferenc Szigetvári. S-au prelucrat peste 5000 de itemi, materialul digitizat depășind 25.000 de itemi.

– Spațiul Expozițional MAGMA lucrează de asemenea la edificarea unei arhive digitale, accesabile online, din 2019.

– Muzeul Bazinului Baraolt a completat cu noi elemente *colecțiile de soldați de plumb și de machete* (materialul expozițiilor *Istorie miniaturizată*).

– Muzeul „Haszmann Pál” din Cernat își continuă neîntrerupt îmbogățirea colecțiilor, conservarea și restaurarea obiectelor. Încă în 2017 am reușit să schimbăm șindrila Casei din Belani, din 1726.

Obiectele noi, culese, donate sau achiziționate aparțin unor domenii diverse: mașini agricole și de transport rural, instalații de pompieri, matrice pentru turnat metale, proiectoare de cinematograf și radiouri, ladă de zestre, ciur pentru linte, dar am primit în donație și parte importantă a bibliotecii lui Judit Szabó.

– Muzeul de Istorie a Breslelor „Incze László” și-a îmbogățit colecțiile cu peste 300 de obiecte, mai ales prin donații (din domeniul istoriei, etnografiei, artelor plastice, dar și cu cărți și fotografii).

– Muzeul Etnografic Ceangăiesc din Zăbala a achiziționat de asemenea obiecte valoroase. (Măști șamanice ale ceangăilor moldoveni, mobilier pictat secuiesc, etc.)

3. Expoziții și alte manifestări culturale

Unitățile noastre au fost vizitate în perioada noiembrie 2017 - octombrie 2019 de 97.124 vizitatori (sediul din Sfântu Gheorghe: 25.450; Spațiul Expozițional MAGMA: 5950; Muzeul Bazinului Baraolt: 7526; Muzeul „Haszmann Pál” din Cernat: 29.611; Muzeul de Istorie a Breslelor „Incze László” din Târgu Secuiesc: 21.667; Muzeul Etnografic Ceangăiesc din Zăbala: 6920).

Numărul expozițiilor temporare și al evenimentelor culturale a depășit o sută.

– Sediul din Sfântu Gheorghe

a. își organizează în fiecare an evenimente culturale tradiționale, de exemplu

zilele familiale: Zile ale Ciupercilor (împreună cu Asociația Micologică „László Kálmán”) au avut loc la 11 noiembrie 2017, respectiv 17 noiembrie 2018. (Asociația a prezentat și noul număr al periodicei sale, *Moeszia* 9–10, la 28 martie 2019.) Zile ale Păsărilor și Copacilor au fost organizate la 26 mai 2018 și 25 mai 2019. Noaptea Muzeelor a avut loc la 23 iunie 2018 și 22 iunie 2019. De asemenea, am găzduit proiectul de pedagogie muzeală maghiaro-elvețian *Meleté* între 15-19 octombrie 2018, respectiv 13-17 octombrie 2019.

Am așteptat cu concerte și prelegeri publicilor amatori de cultură în fiecare joi, în cadrul activităților *Obiectului lunii*, fără bilet de intrare cu plată. (În 2017 au fost expuse statuete egiptene tip Ushabti și *Studiul* lui Ferenc Gyárfás, în 2018 un ceasornic german; carnetul de student, clujean, al scriitoarei Mária Berde, din 1912-1917; monezi de argint false din Principatul Transilvaniei; șoim călător; port femeiesc de la Estelnic; scrin cu ascunziș din 1710; *Sursă de lumină* (hologramă); moară manuală din Târgu Secuiesc; bold de acoperiș din 1790; Anikó Gerendi-Enderle: *Hrib de vară*; *Chronica* lui Estván Székely; scaun de ziua Luța.) În 2019, odată cu începutul evacuării colecțiilor, a trebuit să suspendăm programul.

Meleté

b. Expoziții și evenimente culturale realizate de noi în alte instituții:

Vernisajul expoziției de pictură *In memoriam Gyárfás Jenő* a avut loc la Odorheiu Secuiesc, la 18 august 2018, în parteneriat cu Muzeul „Haáz Sándor”.

La 22 august 2018 a fost deschisă la Budapesta, în Pesti Vigadó, expoziția *Panteon*, organizată din operele de artă de însemnătate deosebită, păstrate de Muzeul Național Secuiesc, valori de rang european ale artei maghiare transilvănene: o suită reprezentativă pentru opera celor mai diștiși graficieni, pictori, sculptori ai comunității noastre.

Cu ocazia Anului Moștenirii Culturale Europene, la 31 august 2018 a fost organizată o conferință internațională la Pécs, Ungaria (*Moștenire și identitate*). Directorul MNS, Mihály Vargha a deschis cu prelegere expozițiile din clădirea universității locale (*Lumea lui Károly Kós și Lumea teatrală a lui Károly Kós*).

În Biblioteca Națională Széchényi (BNSZ, Budapesta), expoziția *Cantio Iucunda* a fost instalată și deschisă la 27 septembrie 2018. *Chronica* lui Estván Székely (Cracovia, 1559), o carte supraviețuitoare a bombardamentului din 1945 de la Zalaegerszeg, salvată de János Kis Böndi, identificată, restaurată și retrocedată muzeului nostru de BNSZ, cu această ocazie. Preluarea festivă a avut loc la 3 octombrie, în prezența conducătorilor celor două instituții, László Tüske și Mihály Vargha.

După primirea în sala noastră festivă din sediu, la 9 octombrie 2018, a expoziției itinerante *Reforma în partea de est a Europei, modulul Transilvania și Părțile*, realizată de Forul Cultural German din Europa de

Expoziția *Cantio Iucunda* la Budapesta

Est (Potsdam), Casa „Friedrich Teutsch” (Sibiu) și Arhiva Luterană Honterus (Brașov), MNS a participat la organizarea expunerii ei în alte 11 localități (Zăbala, Târgu Secuiesc, Odorheiu Secuiesc, Cristuru Secuiesc, Aiud, Cluj, Zalău, Baia Mare, Sighetu Marmăției, Satu Mare, Oradea).

Steagul gărzilor naționale pașoptiste ale orașului Sfântu Gheorghe, detaliu înainte și după restaurare

Expoziția *Panteon* la Sfântu Gheorghe

În mai-iulie 2019, expoziția *Panteon* a putut fi vizitată la Miercurea-Ciuc, în Muzeul Secuiesc al Ciucului. Am expus 85 opere de artă, în primul rând cele reprezentând curentele progresiste din Transilvania.

Cu ocazia Zilelor Maghiare, la 18 august 2019 a fost deschisă la Cluj expoziția *Sosesc, sosesc să mă ia...*, organizată împreună cu Muzeul Reformat din Transilvania, prezentând tradițiile botezului, confirmării, cununiei și înmormântării.

c. Expoziții proprii acasă.

MNS dispune de o colecție însemnată de steaguri. În 2017 ne-au fost restaurate două *steaguri*, cel al *gărzilor naționale pașoptiste din orașul Sf. Gheorghe*, respectiv cel al companiei complementare a regimentului de infanterie nr. 2 de la Brașov, din 1914. Steagurile au fost restaurate de Iulia Teodorescu (Sibiu), cu finanțare din partea Fondului „Bethlen Gábor”, respectiv a Consiliului Județean Covasna. Steagul pașoptist a fost expus în ianuarie-martie 2018.

La 28 noiembrie 2018 am deschis și acasă expoziția *Cantio Iucunda*, cu o sesiune științifică, în cinstea exemplarului de *Chronica* din 1559, reîntors în muzeu.

La 13 martie 2019 am prezentat culegerea de izvoare pașoptiste din Trei Scaune, în cadrul programelor *Trei Scaune nu intră la tocmeală*. Au fost expuse două relicve ale lui Áron Gábor, împrumutate pentru această ocazie de Institutul Balassi, din Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei (Cluj).

Împreună cu Rețeaua Caselor Tradițiilor Transilvania și Uniunea Artiștilor Populari Maghiar din România, la 28 septembrie 2019 am organizat ziua profesională a textiliștilor, pentru brodatori, țesători, croitori de port popular/istoric.

În cadrul Zilelor Ținutului Secuiesc, ediția a X-a, am fost coorganizatori ai conferinței profesionale *Regiune – regionalitate – provincie, sau particularitate artistică*, care a avut loc la 12 octombrie 2019, în sala noastră festivă. Conferința a fost prezidată de Péter Stefanovits (conducător al Secțiunii de Arte Plastice a Academiei Maghiare de Arte) și György Szücs (director științific al Galeriei Naționale de Arte), au ținut prelegeri József Gazda, Iréne Kányádi, Katalin Keserü, Gábor Lajta, Lajos Lóska, Gábor Pataki, György Szücs, László Ujvárossy și Zoltán Vécsi Nagy.

La 15 octombrie 2019 a ajuns acasă expoziția noastră reprezentativă de arte plastice, *Panteon*. Legate de expoziție, au fost organizate activități de pedagogie muzeală.

d. Găzduirea unor expoziții și manifestări culturale străine:

Prima manifestare culturală din 2018, de la sediul din Sfântu Gheorghe, a fost organizată în cinstea Zilei Culturii Maghiare, la 22 ianuarie. Expoziția *Talentul lor a fost un dar din partea „miei libere a lui Dumnezeu”* a prezentat viața pictoriței Amál Berde (doamna Dóczy) și a scriitoarei Mária Berde și a fost realizată de Institutul Balassi, cu ajutorul Eparhiei Reformate din Ardeal și al Fundației Házsongárd.

Cu ocazia aniversării a 100 de ani de la nașterea poetului Sándor Weöres, Muzeul Literar Petöfi (Budapesta) a realizat o expoziție în care elementele tradiționale au fost îmbinate cu cele mai moderne tehnici multimedia și cu jocuri interactive. *Dicționarul pus în mișcare* a fost expusă în mai multe locații în Țara Secuiască, fiind deschisă la Sfântu Gheorghe între 27 aprilie și 30 august 2018. Perioada constituind și perioada Zilelor Sfântu Gheorghe, respectiv a Noptii Muzeelor, expoziția itinerantă a fost vizitată la noi de 5632 vizitatori.

După numeroase localități din Ungaria, vernisajul din MNS al expoziției *Încoace de Transilvania – dincolo de Câmpia Tisei. Maghiarii din zona Crișului Negru la cumpăna dintre veacuri* a avut loc la 12 septembrie 2018. Expoziția Muzeului Etnografic (Budapesta) s-a bazat mai ales pe cercetările etnografului István Györfy, dar a prezentat și un film documentar recent realizat.

În paralel, au avut loc o conferință și alte activități legate de arta fotografică documentară și de istoria vestimentației, cu prelegeri ale unor specialiști de la Budapesta și cu participarea Atelierului Foto Kovács din Odorheiu Secuiesc.

Expoziția a fost închisă la 12 ianuarie 2019, cu prelegeri ale lui Edit Katona și Hanga Gebauer (Muzeul Etnografic, Budapesta).

La 17 ianuarie 2019 am primit o expoziție realizată cu ocazia centenarului formării Diviziei Secuiești. După momentele festive de la Târgu Secuiesc, în sediul din Sfântu Gheorghe a fost prezentată cartea referitoare a lui Barna Gottfried și Szabolcs Nagy, ediția îmbunătățită.

Muzeul Ungar al Comerțului și Industriei Hoteliere (Budapesta) ne-a adus expoziția itinerantă *La masa călugărilor*, care a putut fi vizitată la noi între 17 aprilie și 18 septembrie 2019.

– Spațiul Expozițional de Artă Contemporană MAGMA organizează consecvent în regiune manifestări de artă contemporană, începând din 2008, punând accentul pe arte mediatice (expoziții individuale și colective, prelegeri și discuții profesionale, activități de atelier, ediții tradiționale și online).

Din 2018, una din sălile subterane este transformată în atelier pentru activități cu grupuri reduse, dispusă cu laborator foto, printare 3D, masă de lucru pentru realizarea unor animații și alte mijloace digitale, în vederea educării vizuale a elevilor.

În perioada discutată, în Spațiul Expozițional MAGMA au avut loc circa 40 de manifestări artistice. Am evidențiat câteva: *netWorks @ K'Arte & UAP Gallery* (5 noiembrie 2017) a prezentat opere și proiecte bazate pe rețele – a fost deschisă de cercetătorul celebru al domeniului, Albert-László Barabási (USA). Proiectul interdisciplinar și interactiv *Soundweaving*, al lui Zsannett Szirmay, a interpretat cu melodii unele motive vizuale împrumutate din broderia populară (15 aprilie 2018). Artiștii participanți la expoziția *Între poli* (7 mai 2018) au reflectat la problematica polarizării excesive. Prima expoziție din România cu opere originale ale lui Daniel Spoerri (*A digera trecutul – Eat Art și Object Art*, 16 august 2018) s-a concentrat pe întruparea arheologiei culturale, fiind urmată de un banchet organizat între operele expuse, unde cina a fost consumată după un schimb general de bucate (1 octombrie 2018). *METALURGICA Martin Zet, expoziție de Mona Vatamanu & Florin Tudor* (6 martie 2019), a interpretat conceptul muncii și al producției materiale,

Dicționarul pus în mișcare

Încoace de Transilvania – dincolo de Câmpia Tisei. Maghiarii din zona Crișului Negru la cumpăna dintre veacuri

baze ale evoluției umane actuale. Artista Ágnes Előd ne-a prezentat sculpturi de lumină, executate cu drone (23 aprilie 2019). *Liniile aerodinamice ale junglei*, expoziție colectivă, a făcut posibilă întâlnirea cu cele mai noi poziții de artă contemporană din Ungaria (25 iunie 2019). Exercițiul artistic colectiv cu instalații adaptabile, teatru participativ, etc. *Play! MOBILE* (2 septembrie – 23 octombrie 2019) s-a desfășurat în mai multe locații (Baraolt, Cernat, cartierul Örkő din Sfântu Gheorghe). *PREZENȚA INVIZIBILĂ 2.0 Introducere în arta contemporană pentru adolescenți – și nu numai pentru ei* (13 septembrie 2019) a inițiat un dialog între lucrări din Centrul Muzeal Ferenczy din Szentendre și cele ale colecției MAGMA, într-un joc de pedagogie muzeală. *LIBERTATEA TRECUTULUI* („Artă fotografică neoavangardistă în Ungaria din anii 1960 până în prezent”) a prezentat o selecție din colecția de fotografii a lui Róbert Alföldi.

– Muzeul Bazinului Baraolt

organizează cu regularitate întâlniri cu autori literari, în cadrul Cenaclului Tortoma, în muzeu, alături de concerte și vizionare de filme documentare. În această perioadă au fost prezentate și filme din Voivodina și Slovacia.

În fiecare an, muzeul este organizator principal al Zilelor Culturale din Bazinul Baraolt. Cu ocazia ediției a XXVII-a a fost deschisă și expoziția *Pe urmele lui Balázs Orbán în Bazinul Baraolt*, pe baza lucrărilor unei tabere de fotografi.

Activități de pedagogie muzeală au avut loc de exemplu cu ocazia sărbătorilor de Paște.

– Muzeul „Haszmann Pál” din Cernat a organizat în această perioadă în jur de 30 evenimente culturale.

În anul 2018 a avut loc aniversarea a 45 ani de funcționare a muzeului. Pe de altă parte, numeroase programe s-au legat de expoziția privind primul război mondial: prezentarea unor cărți în organizarea BNSZ și a Bibliotecii Județene „Bod Péter”. S-a organizat cu succes ediția a VI-a a „*BuRRogtató*” din Cernat (întâlnirea specialiștilor mecanici agricoli). A avut loc, de asemenea, aniversarea a 10 ani de la începutul programului comun cu Fundația Pentru Maghiarii de Pretutindeni din Pécs („*KaPoCs*”).

S-a prezentat volumul *Hagyományos népi mesterségek Háromszéken és Erdővidéken*, despre meșteșugurile tradiționale din zonă (vezi mai jos). S-au organizat numeroase programe pentru familii, în special înainte de Paște și Crăciun. Activitățile s-au concentrat tot mai mult asupra copiilor: în cadrul programului *Mascații*, de exemplu, copiii au putut participa nu numai la carnaval, dar și la activități meșteșugărești.

În 2019 au fost organizate 15 evenimente culturale, două mari (*Csernátóni BuRRogtató*, și în acest an în a treia sâmbătă din septembrie, respectiv întâlnirea cântecelor militare), celelalte legate de sărbători, activități de pedagogie muzeală, tabere de vară ca prima tabără internațională *Play! MOBILE*.

László Haszmann și Lajos Haszmann au participat și în 2019 (prima sâmbătă din septembrie) la întâlnirea mecanicilor organizată de Muzeul de Mașini Agricole din Mezőkövesd (Ungaria), un schimb de experiență tradițional între specialiștii mecanici agricoli.

– În Muzeul de Istorie a Breslelor „Incze László” din Târgu Secuiesc

în 2017-2018 au fost organizate următoarele expoziții: cea itinerantă a artiștilor din Miercurea-Ciuc; cea individuală a sculptorului Barna Éltés; expoziția festivă în cinstea zilei de 15 martie (ediția a XXIX-a); Incitato (ediția a XXVI-a); a XXXIII-a ediție a expoziției *Barcsay: mastru și discipolii*, organizată împreună cu Fundația de Arte Plastice „Barcsay Jenő”; *Lumea generațiilor* (expoziție din lucrările pictorului István Incze și ale familiei); în cadrul Anului Jubiliar Kodály: „*Să se bucure toată lumea!*”

În 2019, muzeul a organizat opt expoziții, împreună cu Asociația Prietenilor Muzeului: expoziția individuală a sculptorului András Vetró care a împlinit 70 de ani; expoziția tradițională de la sfârșitul anului școlar a secției de grafică din Liceul Teoretic „Nagy Mózes”; în iunie, expoziția comună a absolvenților din 1963 ai Liceului de Artă de la Târgu Mureș; în iulie, expoziția taberei anuale Incitato; în august-septembrie, expoziția individuală a pictorului K. László Vajna; în octombrie, cea a lui Margit Köllő.

– Evenimentele culturale din Muzeul Ceangăiesc din Zăbala:

În 2018, la 7 octombrie a fost deschisă expoziția individuală de pictură *Jenő Barthos (1918–2018)*, din lucrările fostului director de școală de la Zăbala; la 23 octombrie a avut loc *a XV-a aniversare a deschiderii muzeului*, cu o serie de evenimente culturale: expoziția itinerantă *Reforma în partea de est a Europei – Transilvania* (vezi mai sus); vernisajul expozițiilor *Moștenirea culturală a sașilor din Transilvania*, respectiv *Modul de viață al unei familii secuiești de agricultori din Zăbala în sec. al XX-lea*; prezentarea cărții lui Attila Dimény, *A polgárosodás társadalmi és kulturális hatásai Kézdivásárhelyen (1750–1944)* (vezi mai jos).

În 2019, la 27 ianuarie a fost deschisă expoziția *Tradiții șamanistice în satele ceangăiești din Moldova*; la 19 martie a fost prezentată cartea lui Lilla Szabó, *Interetnikus kapcsolatok Felső-Háromszéken*; la 10 august a avut loc vernisajul expoziției *Covoarele vopsite secuiești și ceangăiești*.

4. Viața științifică

4.1. Cercetare internă și externă

– Biblioteca *a asigurat logistică* (literatură de specialitate și material documentar) *pentru activitatea profesională din muzeu*, inclusiv colaboratorilor externi permanenți, respectiv *a stat la dispoziția cercetătorilor străini*. Cele mai importante rezultate datorate acestora din urmă le mulțumim colegilor din Biblioteca Ráday (Budapesta), care au identificat trei exemplare unice și alte patru, cunoscute numai în câte două exemplare, în colecția de carte veche din secolul al XVIII-lea. (Cf. Ágnes Berecz – Gyöngyi Bíró: *Három református lelki könyv*, Borda Antikvárium, Zebegény, 2018).

În afara celor amintite, principalii noștri parteneri științifici au fost: BNSZ (proiect comun pentru programe de durată medie cu Direcția Științifică și cu Colecțiile Speciale, în special secțiile Carte Veche, Manuscrise, respectiv cu echipa Res Libraria Hungariae și secția Restaurare și Legătură: programele mai importante au fost clasarea manuscriselor Muzeului Memorial „Arany János” din Salonta, programele *Cantio Iucunda*, cercetarea moștenirii lui Géza Nagy și a fragmentelor din MNS), Biblioteca Academiei Ungare de Științe (în special secțiile Manuscrise și Colecția Orientală: de evidențiat cercetarea manuscriselor legate de activitatea MNS), Biblioteca Universitară din Budapesta, colegi din AUȘ Institutul de Istorie și Rețeaua de Cercetare „Eötvös Loránd” Institutul de Științe Literare (programele *Cantio Iucunda*, manuscrisele cu cântece și micile tipărituri tip trash ale MNS), Biblioteca Teleki–Bolyai din Târgu Mureș (inventarizarea exemplarelor din județele Covasna și Harghita ale Bibliei de la Oradea, cu Árpád Csáki), BCU Cluj, Arhiva Luterană Honterus (Brașov), Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat” (Făgăraș), Arhiva Centrală Regională din Karlsruhe.

Cercetările efectuate în Bibliotecă (în special în arhiva științifică) au stat la baza a cel puțin unei duzini de studii științifice publicate în anuarul prezent.

– În Secția de Științele Naturii, entomologul Irén Kocs a participat la cercetări de teren privind biodiversitatea curculionidelor, împreună cu specialiștii Societății Entomologice Maghiare, în Țara Secuiească (Munții Harghita, Munții Ciucului, Munții Bodoc, Munții Baraolt), precum și în Dobrogea. Ca rezultat al cercetărilor, în 2018-2019, în urma preparării și determinării, *colecția de curculionide* a muzeului s-a îmbogățit cu 847 de exemplare.

Dat fiind faptul că în 2017-2018 au reușit să prelucreze și colecția dobrogeană a Muzeului „Grigore Antipa” din București (2616 de exemplare, aparținătoare la 258 de specii), fundamentarea faunei de curculionide a Dobrogei a ajuns în fază de finalizare.

De asemenea, s-a terminat constituirea colecției de curculionide a MNS (13.530 de exemplare, din 761 de specii), *catalogul* fiind în curs de redactare.

– Secția de Arheologie-Istorie a efectuat *săpături preventive* la mai multe obiective (bisericele reformate de la Zăbala și Ghidfalău, castelul Kálnoky de la Valea Crișului, castelul Tarnóczy–Mikes de la Sânzieni, biserica unitariană fortificată de la Aita Mare).

De evidențiat, datorită sprijinului financiar acordat de Fondul „Bethlen Gábor”, specialiștii MNS, împreună cu specialiști externi, au realizat un proiect complex în cursul anului 2018, cu scopul de a prelucra materialul arheologic, istoric și de istoria artei, provenit din cercetarea castelului Béldi–Mikes de la Ozun. Istoriograful Árpád Csáki (Direcția Județeană pentru Cultură Covasna) a prelucrat istoria familiilor posesoare și a domeniului, arheologii Sándor József Sztáncsu, Mihály Huba Hőgyes și Alpár-Imre Lokodi rezultatele săpăturilor din 2016-2018, muzeografa Enikő Szócsné Gazda și masteranda Ilka Boér (Universitatea Babeș–Bolyai) obiectele reprezentative de ceramică și de cahle, arheologul László Keve (Muzeul Județean Mureș) tezaurul monetar descoperit, arheologul István Botár (Muzeul Secuiesc al Ciucului) a efectuat interpretările dendrocronologice.

În cursul pregătirii reabilitării bisericii fortificate de la Sfântu Gheorghe, săpăturile preventive au fost executate de asemenea de MNS, în 2018-2019 (arheologii József Sztáncsu Sándor și Mihály Huba Hőgyes, istoricul de artă Ilka Boér, studentă la arheologie a UBB, arheologul József Puskás din Muzeul „Tarisznay Márton”, Árpád Konnát, student la arheologie al Universității „Eötvös Loránd”).

Culegere nocturnă (Cetatea Histria, 21 iunie 2019)

Muzeograful-istoriograf András Tóth-Bartos a participat ca specialist științific la realizarea filmelor documentare *Maghiari în România, 100 de ani*, partea a II-a și a VII-a. Publicațiile lui mai importante au fost: Zagon a „kis magyar világ” idején, în: *Zagon* (red. Árpád Csáki – István Kinda – Balázs Nagy – Szabolcs Barnabás Tóth), Ed. Háromszék Vármegye, Sf. Gheorghe, 2018, 85-95; Zagon în perioada „micii lumi ungurești”, în: *Zagon* (red. Árpád Csáki – István Kinda – Balázs Nagy – Szabolcs Barnabás Tóth), Ed. Háromszék Vármegye, Sfântu Gheorghe, 2018, 85-96.

Publicațiile mai importante ale muzeografei Noémi Zsuzsanna Both sunt: Jakó Zsigmond és Imreh István, în: *Értelmiségi választak 1945 után: Egy akadémiai ülészak előadásai* (red. Gábor Papp), Ed. Kossuth, Budapesta, 2017, 179-195; A „rendtartó” és „törvényhozó székely falu” értelmezésének kontextusai. Reflexiók Imreh István történetírói munkásságáról, în: *Tanulmányok Erdély 19–20. századi történetéhez* (red. Gyöngy Kovács Kiss), Ed. Komp-Press, Cluj, 2018, 231-264; „A székelyek múltjának marxista feltárásáért.” Programadó írások a szocializmus időszakából, în: *Certamen V. Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában* (red. Emese Egyed și Tamás Fejér), Societatea Muzeului Ardelean, Cluj, 2018, 271-282.

– Specialiștii Secției de Etnografie au participat la mai multe proiecte de cercetare individuale sau colective: Muzeografa-etnograf Enikő Szöcsné Gazda și-a continuat în special cercetările privind istoria mișcărilor de industrie locală. A participat de asemenea la proiectul Universității Teologice din Debrecen, privind inventarizarea completă a bisericilor luterane maghiare și slovace din Transilvania. A ținut prelegeri la următoarele sesiuni științifice: *Hullóidő* (AUȘ Centrul de Cercetări de Științe Sociale, Budapesta), *Mágia, ima, misztika* (Societatea Etnografică „Krizsa János” – SMA, Cluj), *Országos Textil Konferencia* (Asociația de Artă Populară din Județul Békés, Békéscsaba). În 2018 a fost coautoare a volumelor editate din rezultatele inventarizării luterane amintite: *Brassói Magyar Evangélikus Egyházmegye, I–II*, Debrecen (descrierea muzeografică și identificarea obiectelor textile, ceea ce reprezintă două treimi din volume).

Alte lucrări publicate, ale sale: A dél-erdélyi textilipar 18–19. századi központjai és néhány terméktípusa, în: *Pamutkendő, vasfazék, fajansztányér. Tárgykészítés és fogyasztás Magyarországon az ipari forradalom korában* (red. Péter Granasztói), Muzeul Etnografic, Budapesta, 2018, 173-193; The Trend Changes of the Cottage Industry in the 20th Century. The Example of Lace from the Székely Land, în: *Cultural Heritage and Cultural Politics in Minority Conditions* (red. Árpád Töhötöm Szabó și Mária Szikszai), Asociația Aarhus și SEKJ, Cluj, 2018, 233-245; Mézeskalácsosok a csíksomlyói búcsún, în: *Aranymadár. Tanulmányok Tánccos Vilmos tiszteletére* (red. Albert Zsolt Jakab și Lehel Peti), SEKJ – UBB Institutul de Etnografie și Antropologie Maghiară – SMA, Cluj, 2019, 355-363; Szakrális tér – privatizált egyházi tér. Díszkendők a Brassói Magyar Evangélikus Egyházmegye gyülekezeteiben, în: *Mágia, ima, misztika. Tanulmányok a népi vallásosságról* (red. Vilmos Tánccos și Lehel Peti), SEKJ, Cluj, 2019, 198-207; Úrasztali borosedények Marosvásárhelyről, în: *Pietas et Scientia: Tanulmányok P. Szalay Emöke tiszteletére* (red. Márta P. Szászfalvi și Máté Kavecsánszky), Universitatea din Debrecen Catedra de Etnografie – Eparhia Reformată de Dincolo de Tisa – AUȘ–UD Grupul de cercetare de Etnografie, Debrecen, 2019, 75-85; A kerámiakészítés technikátörténeti vázlata, în: *Fejezetek Székelyföld technikátörténetéből* (red. László Márton), SMA, Cluj, 2019, 11-58.

Muzeograful-etnograf István Kinda a cercetat în primul rând meșteșugurile populare tradiționale din Treiscaune și zona Baraolt, care vor avea rol însemnat și în noile expoziții de bază etnografice planificate. Fundația MNS a obținut finanțare în 2019, din partea Fondului „Bethlen Gábor”, pentru un program ce vizează acest domeniu, făcând posibilă îmbogățirea bazei noastre de date referitoare. Pentru a prezenta rezultatele, István Kinda a ținut patru prelegeri în această perioadă (la Cluj, Cernat, Zăbala și Viforoasa), de asemenea, a realizat cu József Simon două filme documentare. La sfârșitul lui 2017 a publicat volumul reprezentativ, bogat ilustrat, *Hagyományos népi mesterségek Háromszéken és Erdővidéken*, de 370 pagini, concomitent cu o carte editată de SEKJ, *Kontrasztok: gazdálkodási minták két székelyföldi régióban*, în care compară tradiții din Treiscaune cu cele de pe valea Târnavei Mici. În 2018 a publicat și memoriile fostului preot reformat din Viforoasa, Sándor Nagy, cu titlul *Kisपालástos küzdelem (1887–1966)* (vezi aceste volume din urmă și la activitatea editorială MNS).

A mai publicat lucrările: Társadalmi rétegződés és gazdasági élet Zagonban, în: *Zagon* (red. Árpád Csáki – István Kinda – Balázs Nagy – Szabolcs Barnabás Tóth), Ed. Háromszék Vármegye, Sf. Gheorghe, 2018, 217-236; Structura socială și viața economică în Zagon, în: *Zagon* (red. Árpád Csáki – István Kinda – Balázs Nagy – Szabolcs Barnabás Tóth), Ed. Háromszék Vármegye, Sf. Gheorghe, 2018, 223-242.

– În Muzeul „Haszmann Pál” din Cernat muzeografa Orsolya Dimény-Haszmann și-a luat cu succes doctoratul în septembrie 2019, cu lucrarea *A csernátoni Haszmann Pál Múzeum története – Intézményalapítás, intézményesülés, a múzeum első évtizedei* (UBB Facultatea de Filologie, Cluj).

A mai publicat lucrările: A Csernátóni Népfőiskola szerepe, működése, în: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 25. Néprajzkutatás Erdélyben: intézmények, kutatói életpályák, mentalitások* (red. Vilmos Keszeg – Anna Szakál – Emese Virginás-Tar), SEKJ, Cluj, 2017, 147-183; *Nők a nagy háborúban* (studiu), Institutul Balassi – Ed. ARTprinter, Sf. Gheorghe; A csernátóni Magyaróssy Ferenc naplója, 2, *Csernátóni Füzetek*, 68, 2017, 10-13; A Cseh Tibor Emlékkönyvtár története. Állományépítés, dedikációk, kapcsolatháló, *Erdélyi Múzeum*, 2019/2, 127-139; Rész az egészben, az egész mint rész (recenzie), *Erdélyi Múzeum*, 2019/2, 183-185.

– În Muzeul de Istorie a Breslelor „Incze László” din Târgu Secuiesc, muzeograful Attila Dimény a publicat câte o carte atât în toamna anului 2018, *A polgárosodás társadalmi és kulturális hatásai Kézdivásárhelyen (1750–1944)* (lucrare de doctorat din 2015 a autorului, lărgită), cât și în toamna anului 2019, *Kegyelet emlékéül állították. A kézdivásárhelyi református temető kulturális öröksége* (rezultate ale cercetărilor autorului din perioada 2014-2019) – editate amândouă de SEKJ din Cluj (editarea celei din urmă a fost sprijinită și de MNS).

4.2. Sesiuni științifice și de popularizare a științei, alte activități din domeniu

– La 28 septembrie 2018, din cele patru prelegeri ținute în Noaptea Cercetătorilor, în BNSZ (Budapesta), trei (ale lui Hunor Boér, MNS; Farkas Gábor Kiss, Universitatea „Eötvös Loránd”; Marianne Erdi, BNSZ) vizau problematica expoziției noastre, *Cantio Iucunda*, deschisă tot acolo, în ziua precedentă.

La 28 noiembrie 2018, sesiunea științifică din MNS, organizată cu ocazia Sărbătorii Științei Maghiare, se axa de asemenea pe tematica *Cantio Iucunda*: istoricul literar Szabolcs Molnár (profesor ieșit la pensie al Universității din București Catedra de Hungarologie), istoriograful Árpád Csáki (DJCC) și heraldicianul Attila István Szekeres au discutat moștenirea noastră umanistă păstrată din epoca Iagelonilor.

La 17 ianuarie 2019, cu ocazia a 100 de ani de la constituirea Diviziei Secuiești, în Sala Bartók a MNS au ținut prelegeri muzeograful Péter Illésfalvi (Institutul și Muzeul de Istorie Militară, Budapesta), respectiv muzeograful János Bene (director onorific al Muzeului „Jósa András” din Nyíregyháza).

La 23 octombrie 2019 am găzduit sesiunea științifică organizată în memoria arheologului *Gyula László (1910–1998)*. Au ținut prelegeri cercetători din AUȘ, Institutul „László Gyula” din Budapesta, Muzeul Național Ungar Muzeul Regele Matia (Visegrád), respectiv foști colegi din MNS (Gabriella M. Lezsák, György Szabados, Péter Gróf; Mihály János, Zsolt Székely). Sarcina moderării a fost îndeplinită de colegul nostru arheolog Mihály Huba Hőgyes.

– Muzeul Etnografic Ceangăiesc și SEKJ din Cluj organizează în fiecare an în muzeul din Zăbala practica profesională a studenților de la UBB Catedra de Etnografie și Antropologie Maghiară.

Aici organizează Seminarul Cercetătorilor Etnografi Tineri, de asemenea în fiecare an, Asociația Pro Museum și UBB CEAM. Seminarul din 13 iulie 2018 a dezbătut schimbarea strategiei și modulului de viață, specifice gospodăriilor mijlocii de la țară în secolul al XX-lea. Tema seminarului din 14 iulie 2019 a fost conviețuirea dintre romi și maghiari la Zăbala.

5. Activitate editorială

În această perioadă, muzeul nostru a finalizat anuarul *Acta Siculica 2016–2017*, respectiv a editat catalogul *Az Incze László Cébtörténeti Múzeum és gyűjteményei* (red. Attila Dimény, Sf. Gheorghe, 2018). Am fost coeditori ai volumului amintit mai sus, al lui István Kinda: *Kontrasztok. Gazdálkodási minták két székesföldi régióban*, SEKJ, Cluj, 2017 și ai operei monumentale a lui Béla Szalai, *Iconographia Locorum Transylvaniae* (Cluj – Sf. Gheorghe, 2018), alături de Fundația Iskola și Ed. ARTprinter. De asemenea, am fost coeditorii diplomatarului *Háromszék az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején* (red. Lajos Demeter – Sándor Pál-Antal – Attila Süli, 2018), acesta publicând izvoare pașoptiste care în mare parte provin din fosta colecție de arhivă istorică a MNS, volumul reprezentativ apărând datorită sprijinului financiar al familiei Tuzson, cu toate că Editura Mentor din Tg. Mureș, în mod regretabil, a omis să specifice toate aceste date și nu ne-a cerut acordul nici în privința copertei. Ediția a fost sprijinită și de Fondul Cultural Național din Ungaria, respectiv Fundația MNS. Am fost coeditori și în cazul cărții amintite deja, *Nagy Sándor: Kispalástos küzdelem (1887–1966)* (red. István Kinda, Asociația Pro Havadtő, 2018), ai celor două ediții ale culegerii de izvoare *SZENTANNA* (red. Hunor Boér și Sándor Tamás, Centrul de Cultură al Județului Covasna, 2018 și 2019), respectiv ai variantei maghiare a catalogului *Harald Roth et alii: Reforma în partea de Est a Europei – Transilvania* (Deutsches Kulturforum östliches Europa, Potsdam, 2018).

În ediție comună a Muzeului Etnografic Ceangăiesc din Zăbala și a SEKJ au apărut două volume ale lui Ferenc Pozsony: *Medvék, hejgetők, urálók* (Zăbala–Cluj, 2018) și *Székely és csángó festékes gyapjuszőnyegek* (Zăbala–Cluj, 2019).

Alte ediții de menționat: 13 cataloage MAGMA, respectiv numărul 68 al revistei *Csernátoni Füzetek* (ed. Asociația Culturală „Haszmann Pál” din Cernat și MNS, 2017).

Sperăm că, răsfoind raportul nostru, cât și anuarul prezent, reușim să trezim interesul Cititorului față de munca creativă, culturală și științifică din instituția noastră.

Activity Report of the Székely National Museum (November 2017 – October 2019)

(Abstract)

The *Panteon* exhibition at Budapest

The Székely National Museum is a cultural and scientific institution of regional interest in Romania, financed by the Covasna County Council (Kovászna Megye Tanácsa). At present, it is comprised of four internal sections in Sepsiszentgyörgy (Sf. Gheorghe) – namely, the sections of natural history, archaeology-history and ethnography together with the library which constitutes a section of its own –, and six external units – the Museum of Erdővidék in Barót (Baraolt), the Haszmann Pál Museum in Csernáton (Cernat), the Museum of Guilds' History in Kézdivásárhely (Tg. Secuiesc), the Csángó Ethnographical Museum in Zăbala, the MAGMA Contemporary Art Space and

the Gyárfás Jenő Art Gallery in Sepsiszentgyörgy (Sf. Gheorghe). Its permanent and temporary exhibitions were visited during this period by nearly 100,000 tourists and locals. In accordance with the mission of the Székely National Museum, we tried to surprise our visitors with innovative and substantial expositions and events. Beside this, we all did our best to preserve the values entrusted to us as carefully and circumspectly as possible; we continued to process in a professional manner the collections, in addition to enlarging them by collecting and otherwise acquiring new objects. Furthermore, we did not cease to put information, documents, photographs and objects at our visiting researchers' disposal, either. Compared to the previous years, the Museum is currently facing a major challenge, since the renovation of the main Sepsiszentgyörgy building, which was built well more than a hundred years ago, is soon to begin. Due to the upcoming renovation works, most of our objects must now be relocated, and therefore it became necessary to create new, safe storage areas up to the task and our standards to temporarily house these.